

Πολιτική Παιδεία Β' Γενικού Λυκείου

Απαντήσεις στα θέματα της Τράπεζας Θεμάτων

Συγγραφείς: Πάρις Μηλίτσης, Γεώργιος Μηλίτσης

ΘΕΜΑΤΑ

[ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ]

Χρησιμοποιήστε τους σελιδοδείκτες (bookmarks) στο αριστερό μέρος της οθόνης για την πλοήγηση μέσα στο έγγραφο.

Copyright© για τις απαντήσεις των θεμάτων
Πάρις Μηλίτσης, Γεώργιος Μηλίτσης Αθήνα, 2015

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- 1 Τι είναι η κοινωνικοποίηση; Ποιος είναι ο στόχος της κοινωνικοποίησης ως προς το άτομο και ποιος ως προς την κοινωνία;**

Απάντηση

Κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο μαθαίνει και ενσωματώνει τις αξίες και τους κανόνες της κοινωνίας (αλληλεγγύη, καθαριότητα, σεβασμό προς τους άλλους κτλ.) και με αυτό τον τρόπο εντάσσεται σε αυτήν.

Ο στόχος της κοινωνικοποίησης είναι:

Ως προς το άτομο: Να μάθει τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας, ώστε να ενταχθεί χωρίς προβλήματα σε αυτήν.

Ως προς την κοινωνία: Να δημιουργεί «κοινωνικά» και όχι «αντικοινωνικά» άτομα, ώστε να διατηρείται η συνοχή της.

- 2 Να παρουσιάσετε τη θρησκεία ως φορέα κοινωνικοποίησης.**

Απάντηση

Η θρησκεία ρυθμίζει τη σχέση του ανθρώπου με το ιερό και το θείο και επιδρά τόσο στη συμπεριφορά του, όσο και στην οργάνωση της κοινωνίας.

Η θρησκευτική πίστη ενοποιεί τα μέλη μιας κοινωνίας, όμως αν υπάρχει θρησκευτικός φανατισμός, τα οδηγεί στο διαχωρισμό ή/και στη σύγκρουση. Δεν ευθύνεται όμως η θρησκεία γι' αυτό, αλλά οι άνθρωποι που τη χρησιμοποιούν για να πετύχουν τους στόχους τους.

- 3 Να εξηγήσετε γιατί η οικογένεια θεωρείται ο σημαντικότερος φορέας κοινωνικοποίησης του ανθρώπου.**

Απάντηση

Η οικογένεια θεωρείται ο σημαντικότερος φορέας κοινωνικοποίησης επειδή έχει μεγάλη σπουδαιότητα και υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες. Διαφέρει όμως ως προς τη δομή της από κοινωνία σε κοινωνία. Επηρεάζει το άτομο περισσότερο από τους άλλους φορείς και είναι αυτή που θα τους αφήσει ή δεν θα τους αφήσει περιθώρια επίδρασης.

Ο τρόπος που ανατρέφονται τα παιδιά στην οικογένεια επηρεάζει καθοριστικά το χαρακτήρα και την μετέπειτα πορεία τους και αυτό κάθε οικογένεια πρέπει να το γνωρίζει και να δρα ανάλογα.

- 4 **Να εξηγήσετε γιατί το σχολείο θεωρείται σημαντικός φορέας κοινωνικοποίησης του ανθρώπου και να δώσετε ένα παράδειγμα μιας σχολικής διαδικασίας που συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση των μαθητών.**

Απάντηση

Το σχολείο μεταδίδει γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, αλλά ταυτόχρονα επιδιώκει να μεταδώσει και τις αρχές και τις αξίες της κοινωνίας. Μέσω της σχολικής διαδικασίας τα παιδιά μαθαίνουν για παράδειγμα να ακούν το συμμαθητή της όταν εκείνος μιλά, να είναι συνεπή στις σχολικές τους υποχρεώσεις, να ακολουθούν ένα συγκεκριμένο ωράριο διδασκαλίας κτλ.

Στις δημοκρατικές κοινωνίες, η εκπαίδευση προσφέρει και τη δυνατότητα αμφισβήτησης και αλλαγής του υπάρχοντος συστήματος.

- 5 **Πόσο σημαντικός φορέας κοινωνικοποίησης θεωρείται το σύγχρονο κράτος και γιατί;**

Απάντηση

Το κράτος είναι από τους σημαντικότερους φορείς κοινωνικοποίησης, ιδιαίτερα το σύγχρονο παρεμβατικό κράτος, που επεμβαίνει σε όλους τους τομείς (οικονομία, παιδεία, υγεία, κατοικία κτλ.)

Έχοντας εξουσία (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική) επηρεάζει τους άλλους φορείς κοινωνικοποίησης καθώς και τη ζωή των πολιτών από τη γέννησή τους (με την έκδοση πιστοποιητικού γέννησης) μέχρι το θάνατό τους (με την έκδοση πιστοποιητικού θανάτου).

Όμως, το κράτος δεν είναι παντοδύναμο, γιατί το άτομο μπορεί να αναπτύξει πολλούς τρόπους αντίδρασης ακόμα και στο πιο αυταρχικό κράτος.

- 6 **Να περιγράψετε πώς οι συστάσεις και οι εντολές λειτουργούν ως μηχανισμός κοινωνικοποίησης του ατόμου δίνοντας ένα παράδειγμα από το χώρο του σχολείου ή της οικογένειας. Πότε οι συστάσεις και οι εντολές λειτουργούν πιο αποτελεσματικά;**

Απάντηση

Ο άνθρωπος από τη μικρή του ακόμη ηλικία δέχεται συστάσεις και εντολές από διάφορους φορείς (οικογένεια, σχολείο, συλλόγους κτλ.) και μέσω αυτών κοινωνικοποιείται. Για παράδειγμα οι γονείς κάνουν συστάσεις στα παιδιά να μην παρακολουθούν πολλές ώρες τηλεόραση, το σχολείο κάνει σύσταση και δίνει εντολές στα παιδιά να έρχονται εγκαίρως στην ώρα του μαθήματος.

Για να λειτουργούν αποτελεσματικά οι συστάσεις και οι εντολές απαιτείται να υπάρχει σαφήνεια και συνέπεια λόγων και έργων.

- 7 Τι είναι οι κοινωνικές αξίες; Να παρουσιάσετε τις κατηγορίες των κοινωνικών αξιών με βάση δυο κριτήρια ταξινόμησης.**

Απάντηση

Οι κοινωνικές αξίες είναι γενικές αρχές και ιδέες που προσανατολίζουν την κοινωνία και τα άτομα. Λειτουργούν ως κατευθυντήριοι άξονες για να αξιολογήσουμε τους εαυτούς μας και τους άλλους

Με κριτήριο το άτομο ή την κοινωνία διακρίνονται σε ατομικές (θάρρος, υπομονή, πίστη, αλληλεγγύη, η δικαιοσύνη κτλ.) και συλλογικές (αλληλεγγύη, προσαρμοστικότητα, ανεξαρτησία, ανεκτικότητα κτλ.)

Με κριτήριο τον τομέα της κοινωνίας διακρίνονται σε κοινωνικές (αλληλεγγύη, ανεκτικότητα, ευρύτητα πνεύματος κτλ.,) οικονομικές (εργασιακή και επιχειρηματική ηθική, εργατικότητα, περιουσία, κέρδος κτλ.) και πολιτικές (ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη, δικαιοσύνη, διάλογος, συμμετοχή στα κοινά κτλ.).

Με κριτήριο τη διάρκειά τους διακρίνονται σε σχετικές, οι οποίες έχουν ορισμένη διάρκεια και, συνήθως, δεν ισχύουν σε όλες τις κοινωνίες (τίτλοι ευγενείας, χρήμα κτλ.) και διαχρονικές, οι οποίες ισχύουν σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κοινωνίες (σεβασμός στους Θεούς, η μνήμη των νεκρών, απαγόρευση αιμομιξίας κτλ.).

- 8 Να εξηγήσετε τι σημαίνει ότι οι αξίες μεταβάλλονται στο χώρο και στο χρόνο δίνοντας ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση.**

Απάντηση

Ως προς το χώρο: Κάθε κοινωνία, λόγω των δικών της κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, τεχνολογικών κτλ. συνθηκών, διαμορφώνει τις δικές της αξίες, οι οποίες μπορεί να μοιάζουν ή να διαφέρουν από τις αξίες μιας άλλης κοινωνίας. Για παράδειγμα οι αξίες «φιλότητος» και «λεβεντιά» είναι αξίες της ελληνικής κοινωνίας, ενώ η αξία «εκπαίδευση» υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες, δίχως όμως να έχει την ίδια σπουδαιότητα σε όλες.

Ως προς το χρόνο: Όταν μεταβάλλονται οι συνθήκες της κοινωνίας μεταβάλλονται και οι αξίες, επειδή αποτελούν συστατικά των κοινωνιών. Για παράδειγμα, στην ελληνική κοινωνία διαφορετικές ήταν η αξίες για το γάμο την οικογένεια στα μέσα του προηγούμενου αιώνα και διαφορετικές σήμερα.

- 9 Προσδιορίστε το περιεχόμενο του όρου «κοινωνικοί κανόνες». Να αναφέρετε πέντε φορείς κοινωνικοποίησης που θέτουν κανόνες και να αναλύσετε τις δυο κατηγορίες στις οποίες οι κανόνες διακρίνονται.

Απάντηση

Οι κοινωνικοί κανόνες είναι πρότυπα συμπεριφοράς, κοινωνικά αποδεκτά, τα οποία ρυθμίζουν και αξιολογούν τις συμπεριφορές των μελών της κοινωνίας. Η ύπαρξή τους είναι απαραίτητη για την οργάνωση, τη συνοχή και τη σταθερότητα της κοινωνίας.

Οι φορείς κοινωνικοποίησης που θέτουν κανόνες είναι:

- Οι γονείς για τα παιδιά τους.
- Η πολιτεία και οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο.
- Η εκκλησία για τους πιστούς της.
- Τα διάφορα σωματεία, ενώσεις κτλ. για τα μέλη τους.
- Η πολιτεία (θέτει) τους νόμους που ισχύουν για όλους.

Οι κοινωνικοί κανόνες διακρίνονται σε:

Αυστηρούς και ελαστικούς. Οι αυστηροί ορίζουν με σαφήνεια ορισμένες υποχρεώσεις ή απαγορεύσεις (π.χ. υποχρεώσεις δημοσίου υπαλλήλου, απαγόρευση ανθρωποκτονίας). Οι ελαστικοί αφήνουν περιθώρια ελευθερίας και διαφοροποίησης στα άτομα (π.χ. κανόνες ομιλίας και εμφάνισης).

Τυπικούς και άτυπους. Τυπικοί είναι οι γραπτοί κανόνες (π.χ. νόμοι, καταστατικά σωματείων, κανόνες δεοντολογίας), ενώ άτυποι είναι οι άγραφοι κανόνες (π.χ. ήθη, έθιμα, παραδόσεις, κανόνες συμπεριφοράς στις προσωπικές σχέσεις).

- 10 Τι είναι ο κοινωνικός έλεγχος και ποια η σχέση του με την κοινωνικοποίηση;

Απάντηση

Ο κοινωνικός έλεγχος περιλαμβάνει τα μέσα και τα μέτρα που χρησιμοποιεί η κοινωνία, ώστε τα μέλη της να έχουν ορισμένη συμπεριφορά, μέσα σε ορισμένα πλαίσια.

Η κοινωνικοποίηση και ο κοινωνικός έλεγχος δρουν συμπληρωματικά, γιατί η κοινωνικοποίηση από μόνη της αδυνατεί να «μάθει» στο άτομο ορισμένα πρότυπα συμπεριφοράς, για να ενταχθεί στην κοινωνία.

Ο κοινωνικός έλεγχος εξασφαλίζει τη «συμμόρφωση» του ατόμου με τους κανόνες και τις αξίες, γι' αυτό και δεν είναι απαραίτητος αν τα άτομα δεν παρεκκλίνουν.

Αν είναι υπερβολικός μπορεί να φέρει τα αντίθετα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

- 11 Να περιγράψετε τον άτυπο κοινωνικό έλεγχο – Να δώσετε ένα παράδειγμα άτυπου κοινωνικού ελέγχου από την καθημερινότητά σας.**

Απάντηση

Ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος είναι ο έλεγχος που δεν ασκείται με θεσμοθετημένα μέσα (γραπτοί κανόνες, νομικές ή διοικητικές κυρώσεις) αλλά στηρίζεται στα ήθη, στα έθιμα, στις παραδόσεις, στους άγραφους νόμους της ομάδας ή της κοινωνίας.

Ασκείται με υποδείξεις, χειρονομίες, μορφασμούς, περιφρόνηση, επιβράβευση, αποδοκιμασία και ασκείται κυρίως σε μικρές ομάδες, όπου οι σχέσεις είναι προσωπικές (οικογένεια, γειτονιά, χώρος εργασίας κτλ.). Ορισμένες φορές είναι πιο αποτελεσματικός από τον τυπικό έλεγχο, γιατί δύσκολα το άτομο τον αγνοεί.

Για παράδειγμα, άτυπος κοινωνικός έλεγχος υπάρχει, όταν ο γονέας επαινεί το παιδί για κάτι καλό που έκανε ή όταν η γειτονιά αποδοκιμάζει το κούρεμα ενός εφήβου.

- 12 Να εξηγήσετε τι είναι ο αυτοέλεγχος και να δώσετε ένα παράδειγμα. Από τι εξαρτάται ο βαθμός αυτοελέγχου του κάθε ατόμου;**

Απάντηση

Ο αυτοέλεγχος είναι ο έλεγχος που ασκείται από το ίδιο το άτομο, με σκοπό να ελέγξει τη συμπεριφορά του. Το άτομο τον ασκεί είτε γιατί έχει αποδεχθεί τους κοινωνικούς κανόνες ως λογικούς και αναγκαίους είτε γιατί φοβάται τις κυρώσεις που θα έχει, αν τους παραβιάσει.

Για παράδειγμα στον κανόνα «απαγορεύεται η κλοπή», το άτομο ασκώντας αυτοέλεγχο (είτε γιατί τον θεωρεί σωστό και αναγκαίο, είτε γιατί φοβάται την τιμωρία, είτε και για τους δυο λόγους), αξιολογεί τη συμπεριφορά του και συμπεριφέρεται ανάλογα.

Ο βαθμός αυτοελέγχου εξαρτάται

α) Από τον βαθμό εσωτερίκευσης, δηλαδή από το βαθμό που το άτομο έχει αφομοιώσει και αποδεχθεί τους κοινωνικούς κανόνες.

β) Από την αυστηρότητα των ποινών, στην περίπτωση που παραβεί τον κανόνα.

γ) Από τις συνθήκες στις οποίες δοκιμάζεται το άτομο.

- 13 Τι είναι ο προληπτικός και τι ο κατασταλτικός κοινωνικός έλεγχος; Να παρουσιάσετε τους δύο τρόπους με τους οποίους ασκείται ο κοινωνικός έλεγχος και να δώσετε**

ανάλογα παραδείγματα.

Απάντηση

Ο κοινωνικός έλεγχος μπορεί να είναι:

Προληπτικός: αν ασκείται εκ των προτέρων, για να μην παρεκκλίνει το άτομο από τα καθιερωμένα πρότυπα συμπεριφοράς.

Κατασταλτικός: αν ασκείται εκ των υστέρων, όταν το άτομο έχει παραβιάσει αυτά τα πρότυπα.

Για παράδειγμα, οι παραινήσεις των γονιών «να είσαι καλό παιδί, να διαβάζεις» είναι προληπτικός έλεγχος. Στην περίπτωση όμως που δε πάρει καλούς βαθμούς υπάρχει ο κατασταλτικός έλεγχος «δεν πήρες καλούς βαθμούς, τώρα θα μειωθεί το χαρτζιλίκι σου».

14 Να εξηγήσετε τους λόγους της αντικοινωνικής/αποκλίνουσας συμπεριφοράς.

Απάντηση

Οι λόγοι της αντικοινωνικής συμπεριφοράς είναι:

α) Η ελλιπής κοινωνικοποίηση: Το άτομο που δεν έμαθε και δεν εσωτερίκευσε τους κανόνες και τις αξίες εύκολα τους παραβιάζει.

β) Τρόπος αυτοπραγμάτωσης: Ο καθ' έξιν ή κατ' επάγγελμα εγκληματίας πριν κάνει το έγκλημα, συνήθως, είναι στο περιθώριο και οι άλλοι τον αγνοούν. Διαπράττοντας το έγκλημα βγαίνει από την αφάνεια στην επιφάνεια και μέσω αυτού αυτοεπιβεβαιώνεται. Γι' αυτό κι αυτοί οι εγκληματίες μέσα στη φυλακή νοιώθουν άνετα, ενώ εκτός φυλακής έχουν πρόβλημα επικοινωνίας και βρίσκονται στο περιθώριο.

15 Γιατί οι διάφορες εξαρτήσεις χαρακτηρίζονται ως αποκλίνουσες συμπεριφορές; Ποιες συνέπειες έχει η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους η κατάχρηση του αλκοόλ είναι σήμερα ένα σημαντικό, αλλά και κοινωνικό πρόβλημα.

Απάντηση

Υπάρχουν εξαρτήσεις από το φαγητό, από τα γλυκά, από τα τυχερά παιχνίδια, από το διαδίκτυο, από τα ναρκωτικά κτλ. Κάποιες από αυτές δημιουργούν προβλήματα και στο άτομο και στην κοινωνία, γι' αυτό και χαρακτηρίζονται ως αποκλίνουσες συμπεριφορές.

Η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (ναρκωτικών) οδηγεί σε εθισμό με καταστρεπτικές συνέπειες για το άτομο. Η υπερβολική χρήση και οι μολύνσεις, κυρίως στα άτομα που μοιράζονται σύριγγες, οδηγούν σε ασθένειες (AIDS κτλ.), ακόμη και στο θάνατο.

Η κατάχρηση του αλκοόλ και αποτελεί ένα σημαντικό ατομικό και κοινωνικό πρόβλημα. Η χρήση του είναι άμεσα συνδεδεμένη με επιθυμίες και προσδοκίες. Οι νέοι, συνήθως, πίνουν γιατί νομίζουν ότι γίνονται πιο όμορφοι, πιο καλοί, πιο επιθυμητοί κτλ. Κατατάσσεται πρώτη στη λίστα των παραγόντων που προκαλούν θάνατο ή αναπηρία στις προηγμένες χώρες. Επίσης, σύμφωνα με έρευνες του Ελληνικού Ινστιτούτου Μεταφορών, αποτελεί την δεύτερη αιτία πρόκλησης ατυχημάτων στην περίπτωση των μοτοσυκλετιστών.

- 16 Με ποιον τρόπο προσπαθεί να εξηγήσει την εγκληματική συμπεριφορά η θεωρία που υποστηρίζει ότι το έγκλημα αποτελεί ατομικό φαινόμενο και με ποιον τρόπο η θεωρία που υποστηρίζει ότι αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο;**

Απάντηση

Το έγκλημα ως ατομικό φαινόμενο οφείλεται στις ψυχικές διεργασίες που συμβαίνουν στο άτομο και οι οποίες το εμποδίζουν να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της κοινωνίας. Κάθε άτομο βιώνει μια σύγκρουση ανάμεσα στις δικές του προσδοκίες και στις προσδοκίες της κοινωνίας, και στην περίπτωση που δε βρει τη λύση σε αυτή τη σύγκρουση, τότε οδηγείται στο έγκλημα.

Το έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο συνδέεται με τους θεσμούς, την οργάνωση και τη λειτουργία της κοινωνίας. Η συμπεριφορά του εγκληματία παρεκκλίνει από τα κοινωνικώς αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς, που θέτουν οι κοινωνικοί κανόνες. Δηλαδή είναι μια αντικοινωνική συμπεριφορά που προσβάλλει τις ηθικές αντιλήψεις της κοινωνίας, γ' αυτό κι αυτή το αποδοκιμάζει.

- 17 Πώς προσπαθεί να εξηγήσει το έγκλημα η θεωρία του κοινωνικού χαρακτηρισμού; Πιστεύετε ότι ένας παράγοντας μπορεί από μόνος του να ερμηνεύσει την εγκληματική συμπεριφορά;**

Απάντηση

Σύμφωνα με τη θεωρία του κοινωνικού χαρακτηρισμού, η εξουσία από τη μια θέτει τους κανόνες και ορίζει τα αποδεκτά όρια συμπεριφοράς και από την άλλη χαρακτηρίζει, στιγματίζει, βάζει ετικέτες, στα άτομα που παραβιάζουν αυτούς τους κανόνες και τα όρια.

Ο κοινωνικός χαρακτηρισμός λειτουργεί αρνητικά, γιατί αν κάποιος χαρακτηριστεί (στιγματιστεί), έχει την τάση να επαναλαμβάνει την συμπεριφορά για την οποία χαρακτηρίστηκε. Για παράδειγμα, ο στιγματισμένος κλέφτης τείνει να έχει τη συμπεριφορά του κλέφτη.

Η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα τριών παραγόντων: βιολογικών, ψυχικών και κοινωνικών. Οι παράγοντες αυτοί αλληλεπιδρούν συνεχώς μεταξύ τους και κανένας τους δεν μπορεί από μόνος του να εξηγήσει το έγκλημα και την εγκληματική συμπεριφορά.

18 Προσδιορίστε τους παράγοντες που συμβάλλουν στην γένεση της νεανικής παραβατικότητας.

Απάντηση

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στη γένεση της νεανικής παραβατικότητας είναι: βιολογικοί, ατομικοί και κοινωνικοί, οι οποίοι και λειτουργούν διαφορετικά. Έτσι για παράδειγμα, η οικογένεια διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση των νέων. Η αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά (π.χ. ασυδοσία-αυστηρότητα), η έλλειψη αγάπης και ασφάλειας, η ανεκτικότητα, η κάθε είδους μειονεξία των γονιών, έχουν αρνητικές επιπτώσεις στον ψυχισμό των νέων.

19 Να παρουσιάσετε τη θεωρία που υποστηρίζει ότι το έγκλημα είναι ένα βιολογικό φαινόμενο.

Απάντηση

Το έγκλημα ως βιολογικό φαινόμενο οφείλεται σε ορισμένα βιολογικά χαρακτηριστικά που φέρει από τη γέννησή του ο εγκληματίας είτε λόγω μη ομαλής βιολογικής εξέλιξης είτε λόγω κληρονομικότητας. Δηλαδή, υπάρχει ο εκ γενετής εγκληματίας, ο οποίος έχει ορισμένα σωματικά (π.χ. ασυμμετρία του κρανίου) και ψυχικά (π.χ. αναισθησία) χαρακτηριστικά.

20 Να δώσετε τον ορισμό της έννοιας «τρομοκρατία» και να παρουσιάσετε τις επιπτώσεις της.

Απάντηση

Τρομοκρατία σημαίνει μια σειρά ενεργειών για την επιβολή του τρόμου, με την άσκηση σωματικής ή/και ψυχολογικής βίας. Η τρομοκρατία είναι μια πράξη βίας ή απειλή χρήσης βίας, από οργανωμένες ομάδες ή ακόμη και από ένα κράτος εναντίον ατόμων, ομάδων ή/και κυβερνήσεων.

Οι επιπτώσεις της τρομοκρατίας είναι ανάλογες με τις δραστηριότητές της: ανθρώπινες απώλειες, σωματικά και ψυχικά τραύματα, υλικές καταστροφές, οικονομική ύφεση. Επιπλέον, τα κράτη αντιμετωπίζουν πρόβλημα ασφάλειας και κάποια από αυτά περιορίζουν τα δικαιώματα των πολιτών τους. Από την άλλη μεριά, οι πολίτες κυριαρχούνται από το φόβο της τρομοκρατίας.

21 Να παρουσιάσετε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ηλεκτρονικού εγκλήματος.

Απάντηση

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι:

α) Είναι γρήγορο, γίνεται σε χρόνο δευτερολέπτων και πολλές φορές δεν αντιλαμβάνεται ούτε το ίδιο το θύμα.

β) Είναι εύκολο, αλλά απαιτούνται άριστες και εξειδικευμένες γνώσεις, και τα ίχνη του είναι ψηφιακά.

γ) Μπορεί να διαπραχθεί μέσω του υπολογιστή, χωρίς να μετακινηθεί ο δράστης από το γραφείο ή το σπίτι, ο οποίος πολλές φορές εμφανίζεται με ψευδή στοιχεία.

δ) Είναι διασυνοριακό και μπορεί να έχει αποτελέσματα ταυτόχρονα σε πολλούς τόπους.

ε) Είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί ο τόπος που γίνεται, όπως και ο εντοπισμός του δράστη, γι' αυτό απαιτείται συνεργασία δυο τουλάχιστον κρατών.

22 Τι είναι το ηλεκτρονικό έγκλημα και για ποιους λόγους τα παιδιά κινδυνεύουν να πέσουν θύματα του ηλεκτρονικού εγκλήματος;

Απάντηση

Ως ηλεκτρονικό έγκλημα θεωρούνται οι αξιόποινες πράξεις που γίνονται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων. Τα είδη ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι:

α) εγκλήματα που γίνονται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών

β) κυβερνοεγκλήματα, εάν γίνονται μέσω του διαδικτύου.

Τα παιδιά κινδυνεύουν ιδιαίτερα από το ηλεκτρονικό έγκλημα γιατί:

α) μπορούν να εκτεθούν σε ακατάλληλο περιεχόμενο.

β) μπορούν να έρθουν σε επαφή με αγνώστους που μπορούν να τα βλάψουν.

γ) μπορούν να επηρεαστούν από τις έμμεσες διαφημίσεις.

δ) μπορούν να εθιστούν στο διαδίκτυο και να παραμελήσουν τις κοινωνικές τους δραστηριότητες, τις σχολικές τους υποχρεώσεις, τους φίλους και γενικά να αναπτύξουν προβληματική συμπεριφορά.

23 Να αναλύσετε τα αίτια της τρομοκρατίας.

Απάντηση

Τα αίτια της τρομοκρατίας είναι:

α) Πολιτικά: Η τρομοκρατία επιθυμεί να ανατρέψει το πολιτικό καθεστώς μιας χώρας (αν και ποτέ μέχρι τώρα δεν μπόρεσε να το κάνει σε καμιά χώρα).

β) Οικονομικά: Η διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού (φτώχεια, εκμετάλλευση, η αύξηση του χάσματος μεταξύ πλουσίων και φτωχών) και η έλλειψη κοινωνικής συνοχής οδηγεί κάποια άτομα στην τρομοκρατία.

γ) Ιδεολογικά: Οι τρομοκράτες έχουν ακραίες ιδεολογίες, που οδηγούν στον φανατισμό και στη σύγκρουση.

δ) Πολιτισμικά – θρησκευτικά: Κάποιοι μιλούν για σύγκρουση των πολιτισμών, ενώ άλλοι για θρησκευτικό φονταμενταλισμό

24 Περιγράψτε τις τρεις κατηγορίες μέτρων της αντεγκληματικής πολιτικής που εφαρμόζει η πολιτεία.

Απάντηση

Το σύνολο των μέτρων που παίρνει η πολιτεία για την αντιμετώπιση του εγκλήματος αποτελούν την αντεγκληματική πολιτική της. Διακρίνεται σε:

α) Πρόληψη: Περιλαμβάνει όλα τα μέτρα πριν εμφανιστεί η αποκλίνουσα συμπεριφορά, δηλαδή τα μέτρα που παίρνει η πολιτεία για να προλαμβάνει τις αξιόποινες συμπεριφορές. Τα μέτρα αυτά απευθύνονται:

- σε όλο τον πληθυσμό (εκπαίδευση πληθυσμού, αντιμετώπιση φτώχειας κτλ.)
- σε ειδικές ομάδες (εξαρτημένοι από ουσίες, περιθωριακοί κτλ.)
- σε συγκεκριμένα άτομα (καθ' έξιν εγκληματίες, αποφυλακισμένοι κτλ.).

β) Καταστολή: Περιλαμβάνει τα μέτρα μετά την τέλεση της αξιόποινης πράξης και είναι σχετικά με την τιμωρία του δράστη.

γ) Επανάταξη: Περιλαμβάνει τα μέτρα μετά την τιμωρία του δράστη (π.χ. μετά την αποφυλάκιση), και έχουν ως στόχο να τον εντάξουν ομαλά στην κοινωνία και να αποτρέψουν νέες αξιόποινες πράξεις.

25 Ποια μέτρα περιλαμβάνει ο σωφρονισμός και γιατί η κοινωνία με τους θεσμούς λαμβάνει τέτοια μέτρα; Να αναφέρετε έξι (6) βασικά μέτρα σωφρονισμού.

Απάντηση

Ο σωφρονισμός περιλαμβάνει μέτρα που σχετίζονται με την τιμωρία του δράστη (μετά που διέπραξε την αξιόποινη πράξη) και τα μέτρα που σχετίζονται με την επανένταξή του στην κοινωνία.

Τα σωφρονιστικά μέτρα η κοινωνία τα λαμβάνει μέσω των θεσμών της (αστυνομία, δικαστήρια, φυλακή κτλ.) ώστε:

- από τη μια να εμποδίσει το δράστη να συνεχίσει την εγκληματική του δραστηριότητα (γι' αυτό και τον κλείνει στη φυλακή)
- και από την άλλη να τον συνετίσει ώστε να μπορέσει να επανενταχθεί στην κοινωνία.

Βασικά μέτρα σωφρονισμού είναι:

- εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση
- σωματική άσκηση και άθληση
- ψυχαγωγία και ελεύθερος χρόνος
- άδειες
- επικοινωνία με το οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον
- ημιελεύθερη διαβίωση
- τμηματική έκτιση της ποινής
- παροχή κοινωφελούς εργασίας
- μέριμνα της πολιτείας πριν και μετά την απόλυση (μετασωφρονιστικά μέτρα).

26 Ποια από τα βασικά μέτρα σωφρονισμού που εφαρμόζει η πολιτεία κρίνετε πιο κατάλληλα και αποτελεσματικά για έναν ανήλικο παραβάτη και γιατί;

Απάντηση

Αποτελεσματικό μέτρα σωφρονισμού για ένα ανήλικο παραβάτη θα μπορούσαν να είναι:

Η εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση, γιατί μέσω αυτής ο έφηβος μπορεί να αξιοποιήσει δημιουργικά το χρόνο του και να μάθει μια τέχνη η οποία μπορεί να του φανεί χρήσιμη όταν αργότερα επιχειρήσει να ενταχθεί στην κοινωνία.

Η σωματική άσκηση και άθληση, έτσι ώστε ο έφηβος να μαθαίνει να φροντίζει για την υγιεινή του σώματός τους και επιπλέον μέσω των ομαδικών αθλημάτων να αναπτύξει ομαδικές δεξιότητες.

Η παροχή κοινωφελούς εργασίας, ώστε να αισθανθεί χρήσιμος στο κοινωνικό σύνολο.

27 Πότε αρχίζει και πότε τελιώνει η διαδικασία της κοινωνικοποίησης ενός ατόμου και γιατί; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας δίνοντας δυο παραδείγματα από τη συμμετοχή του ατόμου σε διάφορες κοινωνικές ομάδες.

Η διαδικασία κοινωνικοποίησης αρχίζει από τη γέννηση, ορθότερα από τη στιγμή της σύλληψης, αφού είναι αποδεδειγμένο ότι η διατροφή και η συναισθηματική κατάσταση της εγκύου επιδρούν στο έμβρυο. Επίσης, η εκκωφαντική μουσική μπορεί να ευχαριστεί τη μητέρα αλλά να

δυσανεστει το εμβρυο. Η αποψη πολλων γονιων για την κοινωνικοποιηση του παιδιου «αστο να μεγαλωσει και θα μαθει» θεωρειται λανθασμενη, γιατι όσο μεγαλωνει το παιδι τόσο δυσκολοτερα μαθαινει.

Η κοινωνικοποιηση συνεχιζεται σε ολη τη ζωη του ατομου, αφου το ατομο, στην πορεια της ζωης του αποκτα γνωσεις και εμπειριες, με βαση τις οποιες αναθεωρει αξιες, ιδεες, στασεις, συμπεριφορες. Για παραδειγμα το ατομο που δραστηριοποιειται σε μια φιλανθρωπικη η περιβαλλοντικη οργανωση αναθεωρει τις αξιες του για την ανθρωπινη ζωη το περιβαλλον, την πολυτελη διαβιωση κτλ. Επιπλεον, περαιτερω κοινωνικοποιηση ισχυει και για το ατομο συμμετεχοντας σε μια αθλητικη ομαδα, αφου αναθεωρει τις αξιες για τον αθλητισμο, τη σωματικη υγεια, τη συμμετοχη σε ομαδες κτλ.

Σημερα, εξαιτιας των ταχυτατων αλλαγων που συμβαινουν στην κοινωνια, γινεται λογος για διαρκη επανακοινωνικοποιηση του ατομου.

- 28 Πολλοι και διαφορετικοι φορεις κοινωνικοποιησης μεταβιβαζουν πολλα και διαφορετικα μηνυματα (αξιες, κανονες, προτυπα συμπεριφορας) στο ατομο. Να εξηγησετε με ποιο τροπο διαμορφωνεται η τελικη του συμπεριφορα.**

Το ατομο δεν ειναι tabula rasa (αγραφος πινακας) πανω στον οποιο γραφουν οτι θελουν οι φορεις κοινωνικοποιησης, αλλα δεχεται, επεξεργαζεται, αφομοιωνει, αντιδρα με τον δικo του ξεχωριστο τροπο. Καθε ατομο, αναλογα με την προσωπικοτητα του, δε λειτουργει μονο ως παθητικος δεκτης, αλλα και ως πομπος, αφου συνεχως στελνει μηνυματα προς την κοινωνια και την επηρεαζει. Μεταξυ ατομου και κοινωνιας υπαρχει μια σχεση αλληλεπιδρασης. Επομενως, ναι μεν η ευθυνη των φορεων κοινωνικοποιησης ειναι πρωταρχικη για τη συμπεριφορα του ατομου, αλλα εχουν ευθυνη ως ενα βαθμο. Απο εκει και περα υπευθυνο ειναι το ιδιο το ατομο, δηλαδη υπαρχει και ατομικη – προσωπικη ευθυνη και καθε ατομο ειναι υπευθυνο για τις πραξεις και τις παραλειψεις του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- 29 Ποιες είναι οι διαφορές ανάμεσα στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και το Καθαρό Εθνικό Προϊόν;

Απάντηση

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μια οικονομία σε ένα έτος με συντελεστές της παραγωγής που ανήκουν στους κατοίκους της χώρας (ντόπιους και ξένους).

Το Καθαρό Εγχώριο Προϊόν είναι το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μια χώρα σε ένα έτος, εάν αφαιρεθούν οι αποσβέσεις, δηλαδή αν αφαιρεθεί η φθορά του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού στην πορεία του χρόνου, αποτιμημένη σε χρήμα.

- 30 Να ορίσετε την έννοια του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ). Ποιες είναι οι αδυναμίες του ΑΕΠ ως δείκτης οικονομικής ευημερίας;

Απάντηση

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μια οικονομία σε ένα έτος με συντελεστές της παραγωγής που ανήκουν στους κατοίκους της χώρας (ντόπιους και ξένους).

Οι αδυναμίες που παρουσιάζει το ΑΕΠ είναι:

α) Δεν περιλαμβάνει τα αγαθά και τις υπηρεσίες που δεν είναι αντικείμενο αγοραπωλησίας (οικιακή εργασία κτλ.).

β) Δε λαμβάνει υπόψη τη σύνθεση της παραγωγής, δηλαδή εκφράζει το μέγεθος της παραγωγής και όχι την παραγωγή κατά είδος.

γ) Δε λαμβάνει υπόψη τη διανομή του προϊόντος. Έτσι, όσο δικαιότερη διανομή υπάρχει τόσο μεγαλύτερη κοινωνική ευημερία υπάρχει, και το αντίστροφο.

δ) Δε λαμβάνει υπόψη την βελτίωση της ποιότητας, γιατί μετράει ποσότητες και όχι ποιότητες.

- 31 Ποιοι είναι οι βασικοί φορείς που ασκούν δραστηριότητα στην οικονομία και ποιες οι επιδιώξεις τους; Να αναλύσετε τις βασικές ροές μεταξύ αυτών των φορέων που παρουσιάζονται στο οικονομικό κύκλωμα.

Απάντηση

Οι βασικοί φορείς που ασκούν δραστηριότητα στην οικονομία, στο οικονομικό σύστημα, είναι: τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις, και το κράτος.

Τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, που αποτελούν τον ιδιωτικό τομέα, επιδιώκουν να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους, δηλαδή επιδιώκουν την μεγιστοποίηση της ατομικής ευημερίας.

Το κράτος επιδιώκει να υπηρετήσει το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή επιδιώκει τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας.

Οι βασικές ροές μεταξύ αυτών των φορέων είναι:

- Τα νοικοκυριά δίνουν στις επιχειρήσεις παραγωγικούς συντελεστές (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο) και εισπράττουν χρήμα.
- Οι επιχειρήσεις δίνουν στα νοικοκυριά προϊόντα και εισπράττουν χρήμα.
- Το κράτος προσφέρει αγαθά και υπηρεσίες (π.χ. παιδεία, υγεία κτλ.) στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις και εισπράττει χρήμα από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

32 Ποιος φορέας αποτελεί τον ιδιωτικό και ποιος το δημόσιο τομέα μιας οικονομίας; Ποιο οικονομικό σύστημα ονομάζεται καπιταλιστικό, ποιο σοσιαλιστικό και ποιο μεικτής οικονομίας με κριτήριο την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής;

Απάντηση

Τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις αποτελούν τον ιδιωτικό τομέα και επιδιώκουν να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους, δηλαδή επιδιώκουν την μεγιστοποίηση της ατομικής ευημερίας. Το κράτος αποτελεί το δημόσιο τομέα και επιδιώκει να υπηρετήσει το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή επιδιώκει τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας.

Καπιταλιστικό σύστημα είναι το σύστημα στο οποίο η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ανήκει στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις.

Σοσιαλιστικό σύστημα είναι το σύστημα στο οποίο η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ανήκει στο κοινωνικό σύνολο.

Σε καμιά χώρα δεν υπάρχει αμιγές καπιταλιστικό σύστημα, διότι το κράτος παρεμβαίνει σημαντικά στην οικονομία. Έτσι, το οικονομικό σύστημα σε όλες σχεδόν τις χώρες είναι σύστημα μεικτής οικονομίας.

33 Τι αποτελεί και τι δεν αποτελεί στόχο των Δημόσιων Επιχειρήσεων και Οργανισμών (ΔΕΚΟ) και πως ο στόχος αυτός εξυπηρετείται καλύτερα;

Απάντηση

Στόχος των ΔΕΚΟ είναι να εξυπηρετήσουν το δημόσιο συμφέρον και αυτός εξυπηρετείται καλύτερα, αν αυτές προσφέρουν τις μεγαλύτερες δυνατές ποσότητες αγαθών και υπηρεσιών στις καλύτερες δυνατές τιμές, δηλαδή, αν λειτουργούν αποτελεσματικά και ανταγωνιστικά.

Οι ΔΕΚΟ, δε στοχεύουν να ανταγωνιστούν τον ιδιωτικό τομέα, αλλά να παράγουν τα δημόσια αγαθά ανεξάρτητα από τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά και σε προσιτές τιμές.

- 34 Ποιο είναι το θεμελιώδες οικονομικό πρόβλημα και ποια τα βασικά οικονομικά προβλήματα που απορρέουν από αυτό; Να αναφέρετε τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν να λύσουν τα βασικά οικονομικά προβλήματα το καπιταλιστικό και το σοσιαλιστικό σύστημα.**

Απάντηση

Το θεμελιώδες οικονομικό πρόβλημα αναφέρει ότι οι ανάγκες των ανθρώπων είναι απεριόριστες, ενώ τα μέσα (συντελεστές παραγωγής) για την ικανοποίησή τους είναι περιορισμένα. Το πρόβλημα είναι παγκόσμιο (ισχύει σε κάθε χώρα) και είναι αυτό από το οποίο απορρέουν και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά προβλήματα.

Τα τέσσερα βασικά οικονομικά προβλήματα που απορρέουν από αυτό είναι:

- το πρόβλημα της κατανομής πόρων
- το πρόβλημα της οικονομικής σταθερότητας
- το πρόβλημα της οικονομικής ανάπτυξης
- πρόβλημα της διανομής του εισοδήματος

Το καπιταλιστικό σύστημα προσπαθεί να λύσει τα βασικά οικονομικά προβλήματα μέσω του μηχανισμού της αγοράς, ενώ το σοσιαλιστικό σύστημα μέσω του κρατικού παρεμβατισμού.

- 35 Ποια τα βασικά οικονομικά προβλήματα που προσπαθεί να λύσει το κράτος με την παρέμβασή του στην οικονομία; Να εξηγήσετε πως μπορεί να λύσει δυο από αυτά με τη χρήση των δημοσίων δαπανών.**

Απάντηση

Τα βασικά οικονομικά προβλήματα που προσπαθεί να λύσει το κράτος με την παρέμβασή του στην οικονομία είναι:

- α) η καλύτερη κατανομή πόρων
- β) η επίτευξη οικονομικής σταθερότητας
- γ) η προώθηση οικονομικής ανάπτυξης
- δ) η δικαιότερη διανομή του εισοδήματος.

Η κυβέρνηση χρησιμοποιεί τις δημόσιες δαπάνες για να τα επιλύσει, για παράδειγμα:

Καλύτερη κατανομή των πόρων: Όταν το κράτος χρειάζεται μεγαλύτερες ποσότητες από ένα αγροτικό προϊόν, το επιδοτεί και έτσι οι αγρότες το παράγουν σε μεγαλύτερες ποσότητες.

Οικονομική ανάπτυξη: Το κράτος αυξάνοντας τις δημόσιες επενδύσεις σε έργα υποδομής (δρόμους, λιμάνια, τεχνολογία κτλ.) βοηθά στην οικονομική ανάπτυξη.

36 Πώς υπολογίζεται το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα μιας χώρας; Γιατί είναι χρήσιμη η μέτρησή του και ποιο είναι το βασικό του μειονέκτημα;

Απάντηση

Το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα μιας χώρας προκύπτει αν διαιρέσουμε το ΑΕΠ με τον πληθυσμό της χώρας.

Η μέτρησή του είναι χρήσιμη, διότι δείχνει την πορεία ανάπτυξης της χώρας και δίνει τη δυνατότητα να το συγκρίνουμε με το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα άλλων χωρών.

Το βασικό του μειονέκτημα είναι ότι δε δείχνει τη διανομή του εισοδήματος στα επιμέρους άτομα, δηλαδή αν το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα σε μια χώρα είναι 5.000 ευρώ, δε σημαίνει ότι σε κάθε πολίτη αντιστοιχούν 5.000 ευρώ ετησίως, αφού κάποιος μπορεί να έχει εισόδημα 2.000 ευρώ, ενώ κάποιος άλλος 50.000 ευρώ.

37 Τι αποτελούν οι φόροι για το κράτος; Να συγκρίνετε τους άμεσους με τους έμμεσους φόρους ως προς τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους.

Απάντηση

Οι φόροι είναι η κύρια πηγή εσόδων του κράτους, αποτελούν αναγκαστική μεταβίβαση εισοδήματος (πόρων) από τους ιδιώτες (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) προς αυτό, το οποίο και το χρησιμοποιεί για την παραγωγή προϊόντων που θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου (π.χ. υπηρεσίες υγείας).

Οι άμεσοι φόροι φορολογούν άμεσα το εισόδημα και την περιουσία των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Το πλεονέκτημά τους είναι ότι είναι προσαρμοσμένοι στη φοροδοτική ικανότητα των φορολογουμένων, ενώ το μειονέκτημά τους είναι ότι είναι λιγότερο ανεκτοί από τους φορολογούμενους.

Οι έμμεσοι φόροι φορολογούν έμμεσα το εισόδημα και την περιουσία των φορολογουμένων, επιβάλλονται σε προϊόντα κατανάλωσης (φόρος καπνού, φόρος στα οινοπνευματώδη ποτά, Φόρος Προστιθέμενης Αξίας κτλ.). Το πλεονέκτημά τους είναι ότι τα έξοδα που κάνει το κράτος για να

τους εισπράξει είναι μικρότερα, ενώ το μειονέκτημά τους είναι ότι πλήττουν πιο πολύ τα μικρότερα εισοδήματα.

- 38 Τι περιλαμβάνει ο προϋπολογισμός του κράτους και πως βοηθά την κυβέρνηση; Ποιες μορφές μπορεί να πάρει ο προϋπολογισμός ως λογαριασμός;**

Απάντηση

Ο προϋπολογισμός του κράτους περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών και των εσόδων που σχεδιάζει το κράτος να πραγματοποιήσει το επόμενο έτος. Με αυτόν η κυβέρνηση μπορεί να κάνει ορθολογική διαχείριση των δημοσίων οικονομικών. Από νομική άποψη είναι ένας νόμος ενώ από λογιστική άποψη είναι ένας λογαριασμός (έσοδα - έξοδα). Ως λογαριασμός ο προϋπολογισμός μπορεί να είναι:

α) Πλεονασματικός: όταν τα έσοδα είναι μεγαλύτερα από τις δαπάνες.

β) Ελλειμματικός: όταν τα έσοδα είναι μικρότερα από τις δαπάνες. Συνήθως οφείλεται σε αυξημένες και έκτακτες δαπάνες (π.χ. αυξημένες δημόσιες επενδύσεις, θεομηνίες). Η Ελλάδα, κυρίως μετά το 1981, είχε προϋπολογισμούς με διαρκώς αυξανόμενο έλλειμμα.

γ) Ισοσκελισμένος: όταν τα έσοδα είναι ίσα με τις δαπάνες. Σε αυτή την περίπτωση, η κυβέρνηση οφείλει να προσαρμόζει τις δαπάνες στα έσοδα και όχι τα έσοδα στις δαπάνες.

- 39 Να εξηγήσετε, με τη χρήση ενός παραδείγματος (για κάθε περίπτωση), με ποιο τρόπο μπορεί να χρησιμοποιήσει η κυβέρνηση τις δημόσιες δαπάνες, για να επιλύσει τα οικονομικά προβλήματα: της καλύτερης κατανομής των πόρων, της σταθεροποίησης της οικονομίας, της οικονομικής ανάπτυξης και της καλύτερης διανομής του εισοδήματος;**

Απάντηση

Καλύτερη κατανομή των πόρων: Όταν το κράτος χρειάζεται μεγαλύτερες ποσότητες από ένα αγροτικό προϊόν, το επιδοτεί και έτσι οι αγρότες το παράγουν σε μεγαλύτερες ποσότητες.

Σταθεροποίηση της οικονομίας: Όταν υπάρχει πληθωρισμός (τάση αύξησης των τιμών), το κράτος μειώνει τις δημόσιες δαπάνες για να μειώσει τη ζήτηση και να επέλθει ισορροπία στην οικονομία.

Οικονομική ανάπτυξη: Το κράτος αυξάνοντας τις δημόσιες επενδύσεις σε έργα υποδομής (δρόμους, λιμάνια, τεχνολογία κτλ.) βοηθά στην οικονομική ανάπτυξη.

Καλύτερη διανομή του εισοδήματος: Αν το κράτος θέλει δικαιότερη διανομή του εισοδήματος, αυξάνει το εισόδημα (π.χ. με επιδόματα) στις ασθενέστερες οικονομικά ομάδες του πληθυσμού.

- 40 Να ορίσετε την έννοια του «ισοζυγίου πληρωμών». Να αιτιολογήσετε την εικόνα που παρουσιάζει διαχρονικά το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της χώρας μας καθώς και τα επιμέρους ισοζύγια που περιλαμβάνει;**

Απάντηση

Ισοζύγιο πληρωμών είναι η εξίσωση ανάμεσα στα έσοδα και έξοδα, δηλαδή ίσα έσοδα και ίσα έξοδα.

Στην Ελλάδα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, διαχρονικά, παρουσιάζεται ως εξής:

Το εμπορικό ισοζύγιο είναι πάντοτε ελλειμματικό, διότι οι εξαγωγές είναι μικρότερες από τις εισαγωγές. Αυτό αντανακλά την έλλειψη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και είναι το μόνιμο οικονομικό πρόβλημα της χώρας.

Το ισοζύγιο υπηρεσιών, είναι πλεονασματικό, κυρίως, λόγω του τουρισμού. Ο τουρισμός στη χώρα μας εξισορροπεί κάπως το μόνιμα ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο.

Το ισοζύγιο εισοδημάτων είναι ελλειμματικό, κυρίως, λόγω πληρωμής δανείων και τόκων του δημοσίου κτλ.

Το ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων είναι πλεονασματικό, κυρίως, λόγω των εισπράξεων από την Ε.Ε.

- 41 Πότε το κράτος προσφεύγει στο δημόσιο δανεισμό; Σε ποιες κατηγορίες διακρίνεται ο δημόσιος δανεισμός ανάλογα με την προέλευσή του;**

Απάντηση

Το κράτος προσφεύγει στο δημόσιο δανεισμό:

α) Όταν οι δημόσιες δαπάνες είναι μεγαλύτερες από τα έσοδα, δηλαδή όταν υπάρχει έλλειμμα στον προϋπολογισμό

β) Όταν το ισοζύγιο πληρωμών είναι ελλειμματικό.

Ο δημόσιος δανεισμός, ανάλογα με την προέλευσή του διακρίνεται σε εξωτερικό, όταν τα κεφάλαια προέρχονται από το εξωτερικό της χώρας και εσωτερικό, όταν τα κεφάλαια προέρχονται από το εσωτερικό.

42 Ποιες είναι οι συνέπειες του υπέρμετρου δανεισμού για μια χώρα;

Απάντηση

Όταν ο δανεισμός του κράτους είναι υπέρμετρος (υπερχρέωση), τότε κλονίζεται η εμπιστοσύνη του κοινού και των επενδυτών για την ικανότητα του κράτους να ξεπληρώσει το χρέος του και επέρχεται η κρατική πτώχευση (χρεοκοπία). Το κράτος δηλώνοντας αδυναμία να καταβάλλει τόκους και χρεολύσια, κλείνει κάθε πηγή δανεισμού, και συνάπτει τα νέα δάνεια με βαρείς όρους.

43 Μα περιγράψετε τα μειονεκτήματα του δημόσιου δανεισμού.

Απάντηση

Τα μειονεκτήματα του δημόσιου δανεισμού είναι:

α) Επιβάρυνση μελλοντικών προϋπολογισμών. Ένα μέρος των μελλοντικών εσόδων θα πρέπει να εξυπηρετήσει το δημόσιο χρέος και αυτό σημαίνει περικοπή των δημοσίων δαπανών. Αν το χρέος είναι υψηλό, μεγάλο μέρος εσόδων για την εξυπηρέτησή του, γίνεται περικοπή σε βασικές κοινωνικές ανάγκες (υγείας, παιδείας κτλ.).

β) Υπέρμετρος δανεισμός οδηγεί στη χρεοκοπία του κράτους. Κλονίζεται η εμπιστοσύνη του κοινού και των επενδυτών για την ικανότητα του κράτους να εξυπηρετήσει το χρέος του και επέρχεται η κρατική πτώχευση, η χρεοκοπία. Το κράτος δηλώνει αδυναμία να καταβάλλει τόκους και χρεολύσια, έτσι κλείνει κάθε πηγή δανεισμού, για μικρό ή μεγάλο διάστημα, και τα πιθανά νέα δάνεια τα συνάπτει με επαχθείς και ταπεινωτικούς όρους.

γ) Επιβαρύνει τις μελλοντικές γενιές. Η γενιά που δανείζεται έχει όφελος, αφού βελτιώνει το βιοτικό της επίπεδο. Αντίθετα, η επόμενη γενιά (ανάλογα με το μέγεθος και τη διάρκεια του δανείου), υποβιβάζει το βιοτικό της επίπεδο, αφού καλείται να πληρώσει τα δάνεια της προηγούμενης γενιάς.

44 Σε ποιες περιπτώσεις δανείζεται το κράτος και ποια είναι επιγραμματικά τα μειονεκτήματα του δημόσιου δανεισμού; Σε ποια περίπτωση οι συνέπειες δεν είναι τόσο δυσμενείς;

Απάντηση

Το κράτος δανείζεται όταν:

α) Οι δημόσιες δαπάνες είναι μεγαλύτερες από τα έσοδα, δηλαδή όταν υπάρχει έλλειμμα στον προϋπολογισμό

β) Το ισοζύγιο πληρωμών είναι ελλειμματικό.

Τα κυριότερα μειονεκτήματα του δημόσιου δανεισμού είναι:

- α) Η επιβάρυνση των μελλοντικών προϋπολογισμών
- β) Η ενδεχόμενη χρεοκοπία του κράτους λόγω υπέρμετρου δανεισμού
- γ) Η επιβάρυνση των μελλοντικών γενιών

Αν ο δανεισμός προέρχεται από το εσωτερικό, οι συνέπειες δεν είναι τόσο δυσμενείς, διότι για την εξυπηρέτηση του χρέους αυξάνεται η φορολογία, που σημαίνει ανακατανομή του εισοδήματος. Επιπλέον, με αυτό τον τρόπο δεν επιβαρύνονται οι μελλοντικές γενιές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

- 45 Τι ονομάζουμε «πολίτευμα». – Να περιγράψετε τις μορφές των πολιτευμάτων που διέκρινε ο Αριστοτέλης με κριτήριο το ποιος και γιατί κυβερνάει.

Απάντηση

Πολίτευμα είναι ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας της πολιτείας, ο τρόπος διακυβέρνησης. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, «πολίτευμα είναι η σωστή τακτοποίηση των διαφόρων αρχών, και ειδικά της πολιτικής που εξουσιάζει όλες τις άλλες».

Κατά τον Αριστοτέλη οι μορφές των πολιτευμάτων είναι:

α) Βασιλεία (Μοναρχία), όταν ασκεί την εξουσία ένας, ο βασιλιάς, ο οποίος διακρίνεται σε αρετή, δύναμη, πλούτο και στα υπόλοιπα αγαθά.

β) Αριστοκρατία, όταν ασκούν την εξουσία οι άριστοι, οι οποίοι διακρίνονται για την αρετή, την καταγωγή και τον πλούτο τους.

γ) Δημοκρατία, όταν ασκούν την εξουσία οι πολλοί, οι οποίοι είναι ίσοι και όμοιοι στην αρετή, στην καταγωγή και στον πλούτο. Ο λαός μετέχει στην εξουσία (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική), για παράδειγμα, στην κλασσική Αθήνα οι νόμοι ψηφίζονται από τη βουλή και την εκκλησία του δήμου.

- 46 Να σκιαγραφήσετε τις απόψεις της θεωρίας του φασισμού για το κράτος και τη λειτουργία του φασιστικού κόμματος. Γιατί χαρακτηρίζεται ολοκληρωτικό πολίτευμα;

Απάντηση

Ο φασισμός, ως θεωρία και ως κίνημα δημιουργήθηκε από τον Μπενίτο Μουσολίνι και εμπεριέχει διάφορα στοιχεία ιδεαλισμού, εθνικισμού, σοσιαλισμού, συντεχνιασμού κτλ. Σύμφωνα με αυτόν, το κράτος είναι η ανώτερη δύναμη, το οποίο έχει δική του ζωή και βούληση, ξεχωριστή από αυτή των ατόμων, καθώς και δικαίωμα να ελέγχει κάθε μορφή δραστηριότητας.

Υπάρχει μόνο το φασιστικό κόμμα, το οποίο συγκεντρώνει όλες τις εξουσίες, ελέγχει το κράτος και τους πολίτες. Απαιτεί υπακοή προς τον αρχηγό, ο οποίος έχει πάντα δίκιο, και αυτό επιβεβαιώνεται από μεγάλες λαϊκές συγκεντρώσεις.

Άρχισε να εφαρμόζεται την περίοδο του μεσοπολέμου (1919-1939) σε διάφορες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, κυρίως στην Ιταλία και Γερμανία, με διάφορες παραλλαγές και με διαφορετικό όνομα.

Χαρακτηρίστηκε ολοκληρωτικό πολίτευμα γιατί επιβάλλει με τη βία (ψυχική ή σωματική) ή με άλλους τρόπους (π.χ. προπαγάνδα, διαφήμιση) ίδιους τρόπους σκέψης και κρίσης σε όλους και έχει ως στόχο τον περιορισμό της ελευθερίας του ατόμου και τη μαζοποίησή του.

47 Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του κομμουνιστικού συστήματος και σε ποιες χώρες εφαρμόστηκε;

Απάντηση

Στο κομμουνιστικό σύστημα δεν υπάρχει ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής (έδαφος και κεφάλαιο). Ιδιοκτήτης είναι το κράτος, το οποίο προγραμματίζει και διευθύνει ολόκληρη την οικονομία. Αναγνωρίζεται μόνο ένα κόμμα, το κομμουνιστικό, το οποίο κατέχει και διαχειρίζεται ολόκληρη την κρατική εξουσία στο όνομα της εργατικής τάξης (του προλεταριάτου). Σε ολόκληρη τη δημόσια ζωή (οικονομία, πολιτική, εκπαίδευση, πολιτισμό, διεθνείς σχέσεις) κυριαρχεί το κόμμα.

Το κομμουνιστικό σύστημα εφαρμόστηκε πρώτα στη Ρωσία μετά την επανάσταση του 1917 και αργότερα, άλλοτε με επανάσταση κι άλλοτε με πραξικόπημα, εφαρμόστηκε και σε άλλες χώρες (Ανατολική Ευρώπη, Ασία, Αφρική) με διάφορες παραλλαγές. Από το 1949 εφαρμόζεται και στην Κίνα.

Στη Ρωσία (Σοβιετική Ένωση) και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, κατέρρευσε το 1989.

48 Στην αρχαία Ελλάδα τέθηκαν τα θεμέλια της δημοκρατίας, τα οποία ισχύουν μέχρι και σήμερα. Από αυτά να περιγράψετε την ισοπολιτεία και την ισονομία.

Απάντηση

Ισονομία: Οι νόμοι αντιμετωπίζουν όλους τους πολίτες με ισότητα, δηλαδή δίνουν σε όλους τα ίδια δικαιώματα. Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι ενώπιον των νόμων και τους σέβονται, όχι επειδή τους φοβούνται, αλλά επειδή είναι δίκαιοι.

Ισηγορία: Στην εκκλησία του δήμου, κάθε πολίτης είχε το δικαίωμα να πάρει το λόγο και να εκφράσει δημόσια τη γνώμη του για οποιοδήποτε ζήτημα. Δηλαδή, είχε το δικαίωμα να μετέχει στη λήψη σημαντικών αποφάσεων.

49 Ποια βασικά αρνητικά φαινόμενα συναντούμε στη Δημοκρατία;

Απάντηση

Τα αρνητικά φαινόμενα που συναντάμε στη δημοκρατία είναι:

α) Η κατάχρηση της ελευθερίας: Οι καταχρήσεις, οι υπέρμετρες αξιώσεις, η αλαζονεία, η έλλειψη του μέτρου κτλ., οδηγούν στην κατάλυση της δημοκρατίας. Η ελευθερία δεν είναι απεριόριστη, η δημοκρατία θέλει κανόνες και η ελευθερία θέλει όρια (δεν είναι απεριόριστη).

β) Η δημαγωγία και ο φανατισμός: Στην αρχαία Αθήνα, οι δημαγωγοί επηρέαζαν την εκκλησία του δήμου στη λήψη κρίσιμων αποφάσεων. Σήμερα, παραλύουν τη δημοκρατία διάφορα φαινόμενα όπως: οι κομματικές αντιζηλίες, η δημαγωγία, ο λαϊκισμός, η πρόταξη του κομματικού συμφέροντος έναντι του συμφέροντος της πολιτείας κτλ.

50 Να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους η δημοκρατία θεωρείται ένα απαιτητικό και ευάλωτο πολίτευμα.

Απάντηση

Η δημοκρατία είναι ένα απαιτητικό πολίτευμα που ζητά από τους πολίτες: μέτρο, υπευθυνότητα, νηφαλιότητα, πειθαρχία, συνείδηση χρέους, κοινωνική αλληλεγγύη, σεβασμό στους νόμους και όχι μόνο.

Η δημοκρατία είναι ένα ευάλωτο πολίτευμα, γιατί είναι το πολίτευμα της ελευθερίας και γι' αυτό το λόγο αφήνει ελεύθερους τους εχθρούς της να την υπονομεύουν.

51 Η δημοκρατία στηρίζεται σε δυο θεμελιώδεις και αδιαπραγμάτευτες αρχές, την ελευθερία και την ισότητα. Τι σημαίνουν οι αρχές αυτές και γιατί χαρακτηρίζονται έτσι;

Απάντηση

Οι αρχές της ελευθερίας και της ισότητας είναι θεμελιώδεις, γιατί χωρίς αυτές δεν υπάρχει δημοκρατία και είναι αδιαπραγμάτευτες, γιατί δεν μπορούν να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και ψηφοφορίας, δηλαδή να γίνει συζήτηση και να αποφασιστεί με ψηφοφορία αν θα υπάρχει ελευθερία και ισότητα. Για να υπάρξει διαπραγμάτευση και απόφαση πρέπει να προϋπάρχει η ελευθερία και η ισότητα.

Η αρχή της ελευθερίας αναφέρει ότι όλοι οι πολίτες θεωρούνται ελεύθεροι από εσωτερικές και εξωτερικές δεσμεύσεις, να συμμετέχουν στην πολιτική (να εκλέγουν και να εκλέγονται).

Η αρχή της ισότητας αναφέρει ότι όλοι οι πολίτες θεωρούνται ίσοι, αφού ο καθένας έχει μια ψήφο (η ισότητα είναι πολιτική, οικονομική και κοινωνική).

52 Το περιεχόμενο της Δημοκρατίας χαρακτηρίζεται πολυδιάστατο. Ποια στοιχεία της Δημοκρατίας δικαιολογούν αυτό το χαρακτηρισμό;

Απάντηση

Η δημοκρατία έχει πολυδιάστατο περιεχόμενο, αυτό σημαίνει ότι συμπεριλαμβάνει όχι μόνο την πολιτική ισότητα αλλά και την κοινωνική, την οικονομική και την πολιτισμική ισότητα. Η ύπαρξη μόνο πολιτικής ισότητας σημαίνει τυπική και όχι ουσιαστική δημοκρατία.

Η δημοκρατία είναι ένα απαιτητικό πολίτευμα που ζητά από τους πολίτες: μέτρο, υπευθυνότητα, νηφαλιότητα, πειθαρχία, συνείδηση χρέους, κοινωνική αλληλεγγύη, σεβασμό στους νόμους και όχι μόνο.

Η δημοκρατία είναι ένα ευάλωτο πολίτευμα, γιατί είναι το πολίτευμα της ελευθερίας και γι' αυτό το λόγο αφήνει ελεύθερους τους εχθρούς της να την υπονομεύουν.

Η δημοκρατία είναι μεγαλόψυχη, δεν εκδικείται, αλλά προφυλάσσεται. Πάντα θα υπάρχουν κάποιοι που θα την απειλούν γι' αυτό και χρειάζεται οι πολίτες να την προστατεύουν. Δικαίωμα και υποχρέωση των πολιτών είναι να επαγρυπνούν και να την υπερασπίζονται.

53 Ποιες διαφορές υπάρχουν μεταξύ προεδρευόμενης και προεδρικής δημοκρατίας; Να αναφέρετε παραδείγματα χωρών, στα οποία ισχύουν τα συγκεκριμένα πολιτεύματα.

Απάντηση

Στην προεδρευόμενη δημοκρατία, ανώτατος άρχοντας είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος εκλέγεται από τον λαό, συνήθως έμμεσα, δηλαδή εκλέγεται από το κοινοβούλιο και έχει αρμοδιότητες τυπικές, γιατί τις περισσότερες εξουσίες τις έχει ο πρωθυπουργός. Τέτοιο πολίτευμα έχει η Ελλάδα, μετά το 1975, η Ιταλία, η Γερμανία, η Πολωνία κτλ.

Στην προεδρική δημοκρατία, ανώτατος άρχοντας, επίσης, είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος εκλέγεται άμεσα από τον λαό, έχει αρμοδιότητες ουσιαστικές, είναι πρόεδρος της κυβέρνησης, και διορίζει και παύει τους υπουργούς. Τέτοιο πολίτευμα έχουν οι Η.Π.Α. όπου η εκτελεστική εξουσία είναι ανεξάρτητη από τη νομοθετική, η Κύπρος, η Ρωσία, η Σερβία κτλ.

54 Τι ονομάζουμε «εκλογικό σύστημα»; Να αναλύσετε το πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα.

Απάντηση

Εκλογικό σύστημα είναι η μέθοδος κατανομής των βουλευτικών εδρών μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και των υποψηφίων, με βάση τις ψήφους που πήραν στις εκλογές.

Σύμφωνα με το αναλογικό εκλογικό σύστημα, οι έδρες κατανέμονται ανάλογα με τις ψήφους που πήραν τα κόμματα ή οι υποψήφιοι στις εκλογές. Για την κατανομή των εδρών είναι απαραίτητο να βρεθεί το εκλογικό μέτρο, δηλαδή ο ελάχιστος αριθμός ψήφων που αντιστοιχεί σε μια έδρα και βρίσκεται αν διαιρεθεί το σύνολο των ψήφων με τον αριθμό των εδρών.

Η χώρα χωρίζεται σε εκλογικές περιφέρειες και γίνονται περισσότερες από μία κατανομές εδρών. Οι έδρες που δεν κατανεμήθηκαν στην πρώτη κατανομή θα κατανεμηθούν στη δεύτερη κατανομή, με βάση τα υπόλοιπα των ψήφων. Αν πάλι υπάρξουν αδιάθετες έδρες, θα γίνει και τρίτη κατανομή.

Το πλεονέκτημά του είναι ότι εξασφαλίζει την εκπροσώπηση όλων των πολιτικών δυνάμεων, ενώ το μειονέκτημά του είναι ότι, επειδή υπάρχουν πολλά κόμματα, είναι δύσκολο με αυτό να σχηματιστούν σταθερές κυβερνήσεις.

55 Να αναλύσετε τρεις (3) αρχές ψηφοφορίας που αποσκοπούν σε ελεύθερες και ανόθευτες εκλογές.

Απάντηση

Τρεις αρχές ψηφοφορίας, οι οποίες αποσκοπούν σε ελεύθερες και ανόθευτες εκλογές είναι:

α) Η άμεση ψηφοφορία: Οι εκλογείς εκλέγουν οι ίδιοι, τους αντιπροσώπους τους, σε αντίθεση με την έμμεση, όπου οι εκλογείς εκλέγουν ορισμένα πρόσωπα (π.χ. εκλέκτορες), τα οποία εκλέγουν τους αντιπροσώπους.

β) Η καθολική ψηφοφορία: Όποιος είναι έλληνας πολίτης και πληροί τις προϋποθέσεις, έχει δικαίωμα να ψηφίζει. Ο νόμος δεν μπορεί θέσει άλλες προϋποθέσεις από αυτές που προβλέπει το Σύνταγμα, όπως π.χ. ορισμένη καταγωγή, περιουσία, μόρφωση. Η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα που εισήγαγε την καθολική ψηφοφορία το 1844.

γ) Η μυστική ψηφοφορία: Ο πολίτης έχει το δικαίωμα να κρατήσει μυστική τη ψήφο του (πριν, κατά και μετά την ψηφοφορία) και αυτό για να μπορέσει να εκφρασθεί ελεύθερα.

56 Ποιοι έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν στην Ελλάδα;

Απάντηση

Το δικαίωμα του εκλέγειν στην Ελλάδα έχουν όσοι πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- είναι έλληνες πολίτες (έχουν ελληνική ιθαγένεια)
- έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος
- δεν τους έχουν αφαιρεθεί τα πολιτικά δικαιώματα
- δεν τελούν σε δικαστική συμπαράσταση (π.χ. φρενοβλαβείς)
- είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους.

57 Γιατί παρουσιάζεται η ανάγκη αναθεώρησης του Συντάγματος; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις αναθεώρησης του Συντάγματος της χώρας μας; (Άρθρο 110).

Απάντηση

Το Σύνταγμα ρυθμίζει και εκφράζει την κοινωνική, οικονομική και πολιτική πραγματικότητα. Όμως, αφού τα πάντα αλλάζουν, η πραγματικότητα αυτή δεν χωράει στο πλαίσιο του Συντάγματος. Έτσι, από τη μια μεριά, όλα τα κράτη, επιδιώκουν τη θέσπιση Συντάγματος, από την άλλη μεριά το ίδιο το Σύνταγμα λειτουργεί περιοριστικά για το κοινωνική πραγματικότητα. Γι' αυτό παρουσιάζεται η ανάγκη για αναθεώρηση του Συντάγματος.

Οι προϋποθέσεις αναθεώρησης του Συντάγματος είναι:

α) Υπάρχουν ορισμένες διατάξεις που δεν αναθεωρούνται, όπως π.χ.:

- η μορφή του πολιτεύματος, ως προεδρευόμενη κοινοβουλευτικής δημοκρατίας
- ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου
- οι έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου
- η διάκριση των λειτουργιών και τα όργανα που τις ασκούν.

β) Πρέπει να υπάρξει απόφαση των 3/5 των μελών της βουλής σε δυο ψηφοφορίες.

γ) Πρέπει να υπάρξει απόφαση της επόμενης βουλής, με απόλυτη πλειοψηφία 151 ψήφων. Δηλαδή, για να αναθεωρηθεί το Σύνταγμα χρειάζεται να αποφασίσουν δυο συνεχόμενες βουλές (η πρώτη με ψήφους των 3/5 των μελών και η δεύτερη με 151 ψήφους).

δ) Δεν μπορεί να υπάρξει νέα αναθεώρηση πριν περάσει πενταετία.

58 Από τις βασικές αρχές του Συντάγματος να αναλύσετε το κοινωνικό κράτος.

Απάντηση

ο κοινωνικό κράτος είναι αυτό που φροντίζει για την κοινωνική δικαιοσύνη. Λέγεται αλλιώς και κράτος πρόνοιας και εξασφαλίζει στους πολίτες του ορισμένα βασικά κοινωνικά αγαθά, όπως: παιδεία, υγεία, κοινωνική ασφάλιση, εργασία, καθαρό περιβάλλον, κοινωνική δικαιοσύνη, ίσες ευκαιρίες κτλ.

Η συνταγματική κατοχύρωση αλλά και η εξασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων αποδεικνύουν την ύπαρξη ή όχι του κοινωνικού κράτους.

Η εξασφάλιση στους πολίτες βασικών κοινωνικών αγαθών, προσδιορίζεται από τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις και προσφέρει ένα ελάχιστο όριο διαβίωσης σε άτομα και ομάδες που είναι πιο κάτω από αυτό το όριο.

Κοινωνικό κράτος δεν είναι αυτό που προσφέρει προνόμια και παροχές σε οργανωμένες ομάδες πίεσης, σε οποιονδήποτε, για λόγους πολιτικού οφέλους ή κόστους.

Σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης το κοινωνικό κράτος αμφισβητείται, κυρίως, από τους νοεφιλελεύθερους και τίθενται αρκετά ερωτήματα όπως: ποιους και σε ποιο βαθμό πρέπει να καλύπτει, ποιες ανάγκες και με ποια μέσα θα καλυφθούν;

59 Από τις βασικές αρχές του Συντάγματος, να αναλύσετε την αρχή του κράτους δικαίου.

Απάντηση

Κράτος δικαίου είναι το κράτος που ασκεί εξουσία σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου, που εφαρμόζει το Σύνταγμα και τους νόμους. Οι νόμοι που ψηφίζει η βουλή, δεν πρέπει να είναι αντίθετοι με το Σύνταγμα (δεν πρέπει να είναι αντισυνταγματικοί), αλλά σύμφωνοι με τις αξίες του (ελευθερία, ισότητα, παιδεία, κοινωνική δικαιοσύνη κτλ.).

Τα όργανα του κράτους υποχρεώνονται να εφαρμόζουν το Σύνταγμα και τους νόμους, αλλά το ίδιο ισχύει και για τους πολίτες και αυτό κρίνεται από την ανεξάρτητη δικαιοσύνη.

60 Να περιγράψετε της αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, έτσι όπως κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα της χώρας μας και να αναλύσετε τις δυο βασικές συνέπειες της.

Απάντηση

Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας κατοχυρώνεται από το Άρθρο 1 του Συντάγματος:

α) Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία.

β) Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.

γ) Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό (ειδικότερα από το εκλογικό σώμα), υπάρχουν υπέρ αυτού και του έθνους (δηλαδή, και για τον απόδημο ελληνισμό) και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.

Συνέπειες που προκύπτουν από την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας

- το τεκμήριο αρμοδιότητας ανήκει στον λαό: δηλαδή, αν υπάρχει διαφωνία μεταξύ των οργάνων του κράτους (π.χ. Προέδρου της Δημοκρατίας και βουλής), αρμόδιος να κρίνει τελικά είναι ο λαός, με εκλογές
- ο αυτοπεριορισμός του λαού, δηλαδή, ο λαός δεσμεύεται να δρα μέσα στο πλαίσιο που ορίζει το Σύνταγμα.

61 Ποια είναι η διάκριση των λειτουργιών ή εξουσιών, που καθιερώνει το Σύνταγμά μας (Άρθρο 26) και σε ποια όργανα έχει ανατεθεί η κάθε λειτουργία; Για ποιους λόγους οι εξουσίες ή λειτουργίες του κράτους κατανέμονται σε διάφορα όργανα;

Απάντηση

Το Σύνταγμα (Άρθρο 26) καθιερώνει τη διάκριση των λειτουργιών ορίζοντας τα εξής:

Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την κυβέρνηση.

Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια και οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού λαού.

Οι λόγοι που οι εξουσίες ή λειτουργίες του κράτους κατανέμονται σε διάφορα όργανα είναι:

α) Η συγκέντρωση εξουσίας σε ένα πρόσωπο εμπεριέχει τον κίνδυνο για αυθαιρεσίες και κατάχρηση εξουσίας.

β) Υπάρχει καλύτερη οργάνωση του κράτους και μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

γ) Εξασφαλίζεται ο έλεγχος και η ισορροπία μεταξύ τους.

62 Στις πρόσφατες εκλογές, το πρώτο κόμμα εξασφάλισε 123 βουλευτικές έδρες, το δεύτερο 100, το τρίτο 50 και το τέταρτο 27 βουλευτικές έδρες. Ποια διαδικασία οφείλει να ακολουθήσει ο Πρόεδρος τη Δημοκρατίας, σύμφωνα με το Σύνταγμα της χώρας μας, για τον σχηματισμό κυβέρνησης;

Απάντηση

Επειδή υπάρχει σχετική και όχι απόλυτη πλειοψηφία, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέχει στον αρχηγό του πρώτου κόμματος, που διαθέτει σχετική πλειοψηφία (123 βουλευτικές έδρες), διερευνητική εντολή για να σχηματίσει κυβέρνηση. Αν δεν μπορέσει να σχηματίσει, δίνεται διερευνητική εντολή στον αρχηγό του δεύτερου κόμματος (100 έδρες), μετά στον τρίτο (50 έδρες).¹

- 63 Σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα, το πολίτευμά μας είναι προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Να εξηγήσετε τι ακριβώς σημαίνει «κοινοβουλευτική δημοκρατία».**

Απάντηση

Στην κοινοβουλευτική δημοκρατία ο λαός ασκεί έμμεσα την εξουσία με τους αντιπροσώπους του, δηλαδή τους βουλευτές. Οι βουλευτές, παρότι ονομάζονται αντιπρόσωποι του λαού, στην πραγματικότητα αντιπροσωπεύουν το έθνος και δεν είναι υποχρεωμένοι να εφαρμόζουν τις εντολές των ψηφοφόρων τους. Επιπλέον, οι βουλευτές ασκούν ελεύθερα τα καθήκοντά τους, ψηφίζουν κατά συνείδηση και δεν διώκονται για γνώμη ή ψήφο που έδωσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

- 64 Να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους θεωρείται αναντίρρητη η σημασία του Συντάγματος.**

Απάντηση

Η σημασία του Συντάγματος είναι αναντίρρητη, διότι ρυθμίζει την κοινωνική πραγματικότητα, εκφράζει τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις, αποτελεί έναν συμβιβασμό και μια ισορροπία δυνάμεων. Ειδικότερα το Σύνταγμα:

α) Αποτελεί το πλαίσιο της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, που εξασφαλίζει τη συνύπαρξη και δράση κάθε ιδεολογίας, κοινωνικής ομάδας, ατόμου.

β) Εκφράζει τις ηθικές και κοινωνικές αρχές και αντιλήψεις του λαού και αποτυπώνει την ψυχή και τη συνείδησή του.

---

¹ Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, συνολικά, μπορεί να δώσει μέχρι τρεις διερευνητικές εντολές. Στη συνέχεια καλεί τους αρχηγούς όλων των κομμάτων να καταβάλουν προσπάθεια να σχηματίσουν κυβέρνηση. Αν και μετά από αυτό δεν προκύψει κυβέρνηση, τότε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας οφείλει να προκηρύξει νέες εκλογές.

γ) Περιορίζει την κρατική εξουσία και υπερασπίζεται τα δικαιώματα και τις ελευθερίες και προστατεύει κάθε μειοψηφία και κάθε αμφισβητία (μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος).

δ) Είναι σημείο αναφοράς και επίκλησης των πολιτών, όταν η εξουσία ή οι άλλοι δεν το εφαρμόζουν ή το παραβιάζουν.

65 Να αναφέρετε πέντε χαρακτηριστικά τα οποία καθορίζουν το βαθμό δημοκρατικότητας ενός πολιτεύματος.

Απάντηση

Χαρακτηριστικά που καθορίζουν το βαθμό δημοκρατικότητας ενός πολιτεύματος είναι:

- α) Η διάκριση των εξουσιών είναι ουσιαστική και όχι τυπική.
- β) Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης είναι ουσιαστική και όχι τυπική.
- γ) Η ύπαρξη πολλών και ανεξάρτητων κομμάτων.
- δ) Η εφαρμογή του Συντάγματος και των νόμων.
- ε) Ο σεβασμός των ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

- 66 Να αναφέρετε επιγραμματικά τις τρεις φάσεις της νομοθετικής διαδικασίας.

Απάντηση

Οι τρεις φάσεις της νομοθετικής διαδικασίας είναι:

- α) Υποβολή στην βουλή της πρότασης νόμου ή του νομοσχεδίου.
- β) Συζήτηση και ψήφιση του νόμου στη βουλή.
- γ) Έκδοση και η δημοσίευση του νόμου.

- 67 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αρνείται να υπογράψει νόμο που ψήφισε η βουλή. Ποιο δικαίωμα ασκεί σύμφωνα με το Σύνταγμα; Ποια είναι στη συνέχεια η τύχη αυτού του νόμου;

Απάντηση

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αν διαφωνεί έχει το δικαίωμα να ασκήσει veto, δηλαδή να τον αναπέμψει στη βουλή εκθέτοντας και τους λόγους της διαφωνίας του. Στην περίπτωση αυτή, το θέμα απασχολεί την ολομέλεια της βουλής, αλλά αν ψηφιστεί πάλι με την απόλυτη πλειοψηφία (151 ψήφοι), ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι υποχρεωμένος να εκδώσει και να δημοσιεύει τον νόμο μέσα σε δέκα μέρες από την επιψήφισή του.

- 68 Τι είναι η έκδοση και η δημοσίευση των νόμων; Ποιος είναι ο ρόλος του Προέδρου της Δημοκρατίας, σύμφωνα με το Σύνταγμα της χώρας μας (Άρθρο 42), στη διαδικασία έκδοσης και δημοσίευσης των νόμων και τι σημαίνει το δικαίωμά του να ασκήσει veto;

Απάντηση

Εφόσον ψηφιστεί το νομοσχέδιο ή η πρόταση νόμου ο αρμόδιος υπουργός φροντίζει για την έκδοση και δημοσίευσή του από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Οι νόμοι ισχύουν, συνήθως, από τη δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν οι ίδιοι ορίζουν την έναρξη της ισχύος τους.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμο που έχει ψηφιστεί από τη βουλή μέσα σε ένα μήνα, ενώ αν διαφωνεί έχει το δικαίωμα να ασκήσει veto, δηλαδή να τον αναπέμψει στη βουλή εκθέτοντας και τους λόγους της διαφωνίας του. Στην περίπτωση αυτή, το θέμα απασχολεί την ολομέλεια της βουλής, αλλά αν ψηφιστεί πάλι με την απόλυτη πλειοψηφία (151 ψήφοι), ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι

υποχρεωμένος να εκδώσει και να δημοσιεύει τον νόμο μέσα σε δέκα μέρες από την επιψήφισή του.

- 69 Ποια προσόντα πρέπει να έχει κάποιος, σύμφωνα με το Σύνταγμα της χώρας μας, για να εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας; Ποια είναι η απαιτούμενη πλειοψηφία για την εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας στη χώρα μας;

Απάντηση

Για να εκλεγεί κάποιος Πρόεδρος της Δημοκρατίας, σύμφωνα με το Σύνταγμα, πρέπει να έχει τα εξής προσόντα:

- Να είναι Έλληνας πολίτης, τουλάχιστον πριν από πέντε έτη και να έχει ελληνική καταγωγή, από πατέρα ή μητέρα.
- Να έχει συμπληρώσει το 40ό έτος της ηλικίας του.
- Να έχει νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν.

Για την εκλογή του απαιτείται αυξημένη πλειοψηφία (πρώτη ψηφοφορία 200 ψήφους) και αν μετά από αλληπάλληλες ψηφοφορίες δεν μπορεί να υπάρξει συναίνεση, επιτρέπεται στην τελευταία ψηφοφορία εκλογή με σχετική πλειοψηφία.

- 70 Από ποιους αποτελείται η κυβέρνηση; Ποια προσόντα πρέπει να έχουν αυτοί που θα διοριστούν στην κυβέρνηση και ποιες είναι οι αρμοδιότητές της;

Απάντηση

Την κυβέρνηση αποτελεί το υπουργικό συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από τον πρωθυπουργό και τους υπουργούς.

Για να γίνει κάποιος μέλος της κυβέρνησης πρέπει να έχει τα προσόντα του βουλευτή, δηλαδή να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει την ικανότητα του εκλέγειν και να έχει συμπληρώσει το 25ο έτος της ηλικίας του.

Η κυβέρνηση έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες:

- ασκεί την εκτελεστική εξουσία
- καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας
- προτείνει και προσυπογράφει τα προεδρικά διατάγματα
- διοικεί τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας
- αναπληρώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην περίπτωση που δεν υπάρχει ή αρνείται ο πρόεδρος της βουλής.

71 Πώς ασκείται η δημόσια διοίκηση σύμφωνα με το «συγκεντρωτικό σύστημα»; Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα του συστήματος;

Απάντηση

Η δημόσια διοίκηση σύμφωνα με το συγκεντρωτικό σύστημα ασκείται από κεντρικά όργανα (Υπουργεία), που έχουν αρμοδιότητα σε όλη την επικράτεια.

Τα πλεονεκτήματα του συγκεντρωτικού συστήματος είναι ότι εξασφαλίζει μια ενιαία πολιτική για όλη την επικράτεια και έχει μικρότερο κόστος λειτουργίας. Ενώ τα μειονεκτήματά του είναι ότι αναπτύσσεται γραφειοκρατία, αφού οι πολίτες ακόμα και για μικρά ζητήματα καταφεύγουν στο κέντρο και η κεντρική διοίκηση αγνοεί την ιδιαιτερότητα των τοπικών συνθηκών και προβλημάτων.

72 Πότε ένα σύστημα δημόσιας διοίκησης ονομάζεται αποκεντρωτικό; Ποια είναι πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα του.

Απάντηση

Αποκεντρωτικό σύστημα ονομάζεται ένα σύστημα διοίκησης όταν αυτή ασκείται από κεντρικά και περιφερειακά όργανα. Τα κεντρικά όργανα έχουν γενική αρμοδιότητα σε όλη την επικράτεια και τα περιφερειακά όργανα υπάγονται στην κεντρική διοίκηση και έχουν επιμέρους αρμοδιότητες σε ένα τμήμα της επικράτειας. Μόνο αν τα περιφερειακά όργανα έχουν αποφασιστικές αρμοδιότητες, υπάρχει εφαρμογή του αποκεντρωτικού συστήματος.

Το αποκεντρωτικό σύστημα έχει ακριβώς τα αντίθετα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του συγκεντρωτικού συστήματος. Συγκεκριμένα: τα πλεονεκτήματα του είναι ότι δεν αναπτύσσεται γραφειοκρατία, αφού οι πολίτες ακόμα δεν χρειάζεται να καταφεύγουν στο κέντρο και η κεντρική διοίκηση γνωρίζει την ιδιαιτερότητα των τοπικών συνθηκών και προβλημάτων. Ενώ τα μειονεκτήματά του είναι ότι: δεν εξασφαλίζει μια ενιαία πολιτική για όλη την επικράτεια και έχει μεγαλύτερο κόστος λειτουργίας

73 Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των όρων πολυνομία και δυσκυβερνησία. Ποιες είναι οι συνέπειες του φαινομένου της πολυνομίας;

Απάντηση

Το σύγχρονο ελληνικό κράτος χαρακτηρίζεται από δυσκυβερνησία, δηλαδή από την αδυναμία να εφαρμόσει νόμιμες αποφάσεις που έγιναν

αποδεκτές κοινωνικά και πολιτικά. Αυτή οφείλεται: στην πολυνομία και στη μη εφαρμογή των νόμων, στη γραφειοκρατία, στην έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και κράτους, στις κοινωνικές και πολιτικές πιέσεις, στην ανομία και στην παρανομία.

Σχετικά με την πολυνομία, υπάρχουν πολλοί κανόνες (νόμοι, διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις) και αρκετοί από αυτούς χρειάζονται ερμηνεία. Η πολυνομία είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο, που παρατηρείται σε όλα τα κράτη, και έχει σημαντικές συνέπειες, όπως:

- η άγνοια των νόμων από όλους (πολίτες, νομικούς, δικαστές)
- η έλλειψη κύρους των νόμων (γιατί δεν εφαρμόζονται).

74 Να δώσετε τρία παραδείγματα μη εφαρμογής ενός νόμου.

Απάντηση

Παραδείγματα μη εφαρμογής νόμων:

- Απαγορεύονται οι παράνομες χωματερές, και όμως υπάρχουν.
- Απαγορεύονται οι καταλήψεις των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, και όμως γίνονται.
- Απαγορεύεται το κάπνισμα σε κλειστούς χώρους, και όμως κάποιοι καπνίζουν.

75 Να αναφέρετε τέσσερις από τις αρχές της καλής νομοθέτησης, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την κατάρτιση των νόμων.

Απάντηση

Οι αρχές καλής νομοθέτησης είναι:

- α) Να κρίνεται πόσο αναγκαία είναι η ρύθμιση.
- β) Να διατυπώνεται η ρύθμιση με απλότητα και σαφήνεια, ώστε να αποφεύγονται οι αντιφατικές ρυθμίσεις.
- γ) Να εξετάζονται η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα και οι συνέπειες της ρύθμισης.
- δ) Η ρύθμιση να έχει πρόσβαση και με ηλεκτρονικά μέσα.
- ε) Να υπάρχει διαφάνεια και να διασφαλίζεται το δίκαιο.

76 Να αναφέρετε με ποιο τρόπο διορίζονται τα πρόσωπα που διοικούν τις ανεξάρτητες διοικητικές αρχές καθώς και για ποιο λόγο ιδρύθηκαν; Να αναφέρετε επιγραμματικά τις πέντε ανεξάρτητες αρχές που προβλέπονται στο Σύνταγμα.

Απάντηση

Τα πρόσωπα που διοικούν τις ανεξάρτητες αρχές:

- διορίζονται με ορισμένη θητεία δεν υπόκεινται σε κυβερνητικές εντολές
- επιλέγονται με απόφαση της διάσκεψης των προέδρων της βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή με την αυξημένη πλειοψηφία των 4/5 των μελών της.

Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές ιδρύθηκαν, όταν διαπιστώθηκε ότι ο κομματισμός του κρατικού μηχανισμού δεν εξασφαλίζει την αναγκαία, αντικειμενική και αμερόληπτη δράση της διοίκησης, σε ορισμένους ευαίσθητους τομείς. Η δυσλειτουργία του κράτους σε βασικούς τομείς, οδήγησε το νομοθέτη να κατοχυρώσει με συνταγματικές διατάξεις την ανεξάρτητη λειτουργία ορισμένων τομέων της διοίκησης.

Οι ανεξάρτητες αρχές που προβλέπονται στο Σύνταγμα είναι οι εξής:

- Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ).
- Το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ).
- Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.
- Η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.
- Ο Συνήγορος του πολίτη.

77 Από τις ανεξάρτητες διοικητικές αρχές να αναλύσετε το Συνήγορο του πολίτη.

Απάντηση

Η επαφή του πολίτη με τη δημόσια διοίκηση είναι μια «δοκιμασία» γι' αυτόν, αφού αρκετές φορές αισθάνεται ότι ταλαιπωρείται. Αυτή τη δυσλειτουργία, προσπαθεί να θεραπεύσει ο θεσμός του Συνήγορου του πολίτη, ο οποίος έχει ως στόχο:

- την προστασία των πολιτών
- την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης
- την τήρηση της νομιμότητας.

Η παρέμβαση αυτής της δημόσιας αρχής είναι πάντα εξωδικαστική και καθαρά διαμεσολαβητική.

78 Για ποιο σκοπό θεσμοθετήθηκε η ανεξάρτητη διοικητική του Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων; Να αναφέρετε τέσσερα παραδείγματα προστασίας προσωπικών δεδομένων. Σε ποιες περιπτώσεις επιτρέπεται η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων ενός ατόμου;

Απάντηση

Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων έχει ως σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτη από επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Τέτοια προσωπικά δεδομένα, για παράδειγμα, μπορούν να αφορούν: τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά

φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια, την ερωτική ζωή, τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες. Αυτά πρέπει να συλλέγονται με θεμιτό και νόμιμο τρόπο για νόμιμους σκοπούς και να επεξεργάζονται θεμιτά και νόμιμα.

Επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων επιτρέπεται μόνον όταν το υποκείμενο των δεδομένων δώσει τη συγκατάθεσή του. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επεξεργασία τους, χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου, μόνο ύστερα από άδεια της αρχής (π.χ. για λόγους δημοσίου συμφέροντος, για θέματα υγείας από γιατρούς, για λόγους εθνικής ασφάλειας, για την διακρίβωση των εγκλημάτων).

79 Για ποιους λόγους θεωρείτε ότι η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης αποτελεί βασικό στοιχείο του κράτους δικαίου; Πως διασφαλίζει το Σύνταγμα την ανεξαρτησία σε σχέση με τους δικαστές και τις αποφάσεις τους;

Απάντηση

Με την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, από τις άλλες εξουσίες (νομοθετική, εκτελεστική), εμπεδώνεται το αίσθημα δικαιοσύνης στην κοινωνία και:

- εξασφαλίζεται η ουδετερότητα και η αμεροληψία των δικαστών
- οι πολίτες προσφεύγουν σε αυτή για να βρουν το δίκιο τους και δεν καταφεύγουν στην αυτοδικία
- τα κρατικά όργανα δεν κάνουν κατάχρηση εξουσίας, γιατί γνωρίζουν ότι θα τιμωρηθούν.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια και οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού λαού. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, οι οποίοι υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που παραβιάζουν ή καταλύουν το Σύνταγμα.

Επιπλέον, το Σύνταγμα καθιερώνει και εγγυήσεις υπέρ των δικαστών, οι οποίες αποβλέπουν στην κατοχύρωση της λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών.

80 Ποιες υποθέσεις εκδικάζουν τα διοικητικά, ποιες τα πολιτικά και ποιες τα ποινικά δικαστήρια;

Απάντηση

Διοικητικά δικαστήρια: Δικάζουν τις διαφορές μεταξύ κράτους και πολίτη. Σε αυτά προσφεύγει ένας πολίτης όταν θίγεται από τη διοίκηση (π.χ. ο έφορος του επιβάλλει περισσότερο φόρο).

Πολιτικά δικαστήρια: Δικάζουν διαφορές μεταξύ πολιτών (π.χ. διαζύγιο, κληρονομικά, δάνειο).

Ποινικά δικαστήρια: Δικάζουν τους πολίτες, που με πράξεις ή παραλείψεις τους διέπραξαν αξιόποινη πράξη, που παραβίασαν τον ποινικό νόμο, που διέπραξαν έγκλημα.

- 81 Να αναφέρετε τις εγγυήσεις υπέρ των ατόμων, που παρέχει το Σύνταγμα, για την απονομή της δικαιοσύνης και να αναλύσετε τρεις (3) από αυτές.**

Απάντηση

Οι εγγυήσεις του Συντάγματος υπέρ των ατόμων είναι:

- α) Το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια.
- β) Η αρχή του νόμιμου δικαστή.
- γ) Η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων.
- δ) Η αρχή της αιτιολόγησης των αποφάσεων.
- ε) Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων.

Το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια: Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να αναπτύξει στα δικαστήρια τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή για τα συμφέροντά του.

Η αρχή του νόμιμου δικαστή. Κανένας δεν στερείται, χωρίς τη θέλησή του, το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος. Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν.

Η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων: Οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει ότι η δημοσιότητα μπορεί να είναι επιβλαβής για τα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων.

Η αρχή της αιτιολόγησης των αποφάσεων. Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά.

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων: Τα δικαστήρια είναι υποχρεωμένα να μην εφαρμόζουν νόμο που είναι αντίθετος προς το Σύνταγμα.

82 Να εξηγήσετε τι σημαίνουν οι όροι λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών και να αναφέρετε δυο εγγυήσεις υπέρ των δικαστών, που καθιερώνει το Σύνταγμα.

Απάντηση

α) Λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστών: Οι δικαστές, υπακούουν μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμιά περίπτωση δεν είναι υποχρεωμένοι να συμμορφωθούν με διατάξεις που έχουν τεθεί για την κατάλυση του Συντάγματος.

β) Προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών: Οι δικαστές είναι ανεξάρτητοι από τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία, έτσι ώστε να ασκούν απερίσπαστοι τα καθήκοντά τους και να μην εξαρτώνται από εξωτερικές πιέσεις.

Δυο εγγυήσεις υπέρ των δικαστών, που καθιερώνει το Σύνταγμα:

- η διάκριση των λειτουργιών
- η ισοβιότητα των δικαστών.

83 Να περιγράψετε τέσσερα από τα μέσα καλής νομοθέτησης που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την κατάρτιση των νόμων,

Απάντηση

Τα μέσα καλής νομοθέτησης που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την κατάρτιση των νόμων είναι:

α) Η διαβούλευση. Μέσω αυτής δημοσιοποιείται η σχεδιαζόμενη ρύθμιση και έτσι ενημερώνονται έγκαιρα και συμμετέχουν οι πολίτες και οι κοινωνικοί φορείς.

β) Η ανάλυση συνεπειών των ρυθμίσεων.

γ) Η αιτιολογική έκθεση. Κάθε σχέδιο νόμου κατά την κατάθεσή του στη βουλή συνοδεύεται από αιτιολογική έκθεση, η οποία εξηγεί την αναγκαιότητα και τον σκοπό της ρύθμισης.

δ) Η απλούστευση. Κατά τη σύνταξη κάθε σχεδίου νόμου, λαμβάνεται μέριμνα για την απλούστευση των διαδικασιών.

ε) Η αξιολόγηση αποτελεσμάτων εφαρμογής. Μετά την πάροδο τριών ετών αξιολογείται η ρύθμιση με βάση τα δεδομένα που έχουν προκύψει από τη εφαρμογή της.

στ) Η αναμόρφωση του δικαίου. Αποσκοπεί να περιορίσει την πολυνομία και να επικαιροποιήσει την υπάρχουσα νομοθεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΗ

- 84 Να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους αναπτύσσονται σχέσεις διαπλοκής μεταξύ πολιτικής και οικονομικής εξουσίας. Ποια σχέση υπάρχει μεταξύ διαφθοράς και εμπιστοσύνης στο πολιτικό σύστημα;

Απάντηση

Μεταξύ πολιτικής και οικονομικής εξουσίας αρκετές φορές αναπτύσσονται σχέσεις διαπλοκής, γιατί κάποιοι δεν έχουν όλοι την εξουσία αλλά ένα μέρος της. Έτσι, οι πολιτικοί έχουν πολιτική εξουσία αλλά δεν έχουν οικονομική και αυτό τους αναγκάζει να αναπτύξουν σχέσεις διαπλοκής με την οικονομική εξουσία, και αντίστοιχα, αυτοί που έχουν οικονομική εξουσία δεν έχουν πολιτική εξουσία, και αυτό τους αναγκάζει να αναπτύξουν σχέσεις διαπλοκής με την πολιτική εξουσία.

Το πρόβλημα της διαφθοράς σχετίζεται και με την έλλειψη εμπιστοσύνης προς το πολιτικό σύστημα. Επειδή στην πολιτική κυριαρχούν η κομματοκρατία και οι πελατειακές σχέσεις, αυτή δεν παράγει νόημα ζωής (στόχους ζωής), αλλά θεωρείται από πολλούς ως μια κακόφημη «δραστηριότητα».

- 85 Που στρέφονται οι πολίτες λόγω της δυσπιστίας και της έλλειψης εμπιστοσύνης απέναντι στο υπάρχον πολιτικό σύστημα και γιατί;

Απάντηση

Οι πολίτες, όταν δυσπιστούν έναντι της πολιτικής και των πολιτικών και στρέφονται:

- Είτε σε λαϊκιστές ηγέτες που καλλιεργούν τα ένστικτα και τις αδυναμίες του λαού για να στραφούν τελικά εναντίον του.
- Είτε προς το παρελθόν (π.χ. στο μεγαλείο της αρχαίας Ελλάδας, στα κατορθώματα του παρελθόντος), το οποίο αποτελεί εμπόδιο για τις όποιες προσπάθειες εκσυγχρονισμού.

- 86 Να αναφέρετε τα μέτρα που μπορούν ληφθούν για την αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς.

Απάντηση

Μέτρα που μπορούν ληφθούν για την αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς (μέτρα για τη διασφάλιση του φαινομένου της διαφάνειας) είναι:

α) Το νέο θεσμικό πλαίσιο (πρόγραμμα «Διαύγεια», εθνικό σχέδιο κατά της διαφθοράς «Διαφάνεια» κτλ.).

β) Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση και η διαύγεια. Οι νέες τεχνολογίες, η απλούστευση των διαδικασιών και της νομοθεσίας, συμβάλλουν στη διαφάνεια της δημόσιας διοίκησης.

γ) Ο έλεγχος. Δεν αποτελεί «ποινικοποίηση» αλλά αποτελεί βασική αρχή της διοικητικής επιστήμης. Για το λόγο αυτό:

- ενισχύθηκε το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης
- λειτουργεί με ευρύτατες αρμοδιότητες το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο
- εφαρμόζεται το «πόθεν έσχες» για όλους τους δημόσιους λειτουργούς.

δ) Η κουλτούρα διαφάνειας. Πολιτικοί και πολίτες οφείλουν να δρουν με διαφάνεια. Ο πολιτικός οφείλει να δρα στο φως και να γίνεται παράδειγμα προς μίμηση, ενώ αθέατες και σκοτεινές πλευρές του δημιουργούν υπόνοιες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- 87 Τι ονομάζουμε ανθρώπινο δυναμικό ή ανθρώπινο κεφάλαιο και ποιο ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η γνώση στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας;

Απάντηση

Ανθρώπινο δυναμικό ή ανθρώπινο κεφάλαιο είναι το σύνολο των εργαζομένων μιας χώρας και οι παραγωγικές δυνατότητές της χώρας εξαρτώνται, κυρίως, από αυτό και από τους φυσικούς της πόρους.

Το ανθρώπινο δυναμικό διαδραματίζει τον πρώτο ρόλο στην κοινωνία – πολιτεία και στην οικονομία. Τα χαρακτηριστικά ή αλλιώς τα προσόντα του ανθρώπινου δυναμικού αποτελούν «περιουσιακό στοιχείο» για το άτομο που τα έχει αλλά και για το σύνολο της χώρας. Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα ανάπτυξης μιας χώρας. Ιδιαίτερη σπουδαιότητα έχει το εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, δηλαδή το σύνολο των γνώσεων, των ικανοτήτων/δεξιοτήτων, των εμπειριών και των στάσεων που διαθέτουν οι άνθρωποι.

- 88 Ποιες είναι οι αρνητικές επιπτώσεις του μοντέλου του μαζικού τουρισμού για τον τουρίστα και για τη χώρα υποδοχής; Ποιον ρόλο διαδραμάτισε το συγκεκριμένο μοντέλο στην τουριστική πολιτική της χώρας μας; Να αναφέρετε τέσσερις μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια.

Απάντηση

Στον 20ό αιώνα, υπάρχει ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού με αρνητικές επιπτώσεις για τον τουρίστα αλλά και για τη χώρα υποδοχής:

- εισβολή ξένων προτύπων
- διάρρηξη των οικογενειακών δεσμών
- ανταγωνιστικές σχέσεις ντόπιων-ξένων
- άναρχη χωροθέτηση ξενοδοχειακών μονάδων.

Μεταπολεμικά, η Ελλάδα ακολούθησε το μοντέλο του μαζικού τουρισμού. Στόχος της τουριστικής πολιτικής ήταν η προσέλευση μεγάλου αριθμού τουριστών, που σημαίνει και περισσότερο τουριστικό συνάλλαγμα. Το μοντέλο αυτό λειτουργεί με βάση τον φθηνό τουρισμό, τον ήλιο και τη θάλασσα κτλ. Τα τελευταία χρόνια όμως δίνεται προτεραιότητα στον ποιοτικό τουρισμό και στην ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού.

Μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια είναι:

- Θαλάσσιος

- Ορεινός - Χιονοδρομικός
- Κοινωνικός
- Χρονομεριστικής μίσθωσης
- Οικοτουρισμός
- Τρίτης ηλικίας – Παραχείμαση
- Καζίνων
- Υγείας – Ιαματικός
- Αθλητικός
- Συνεδριακός
- Αγροτουρισμός
- Θρησκευτικός
- Εκθεσιακός
- Γάμων

89 Ποιοι είναι οι τουριστικοί πόροι από τους οποίους εξαρτάται η τουριστική προσφορά μιας χώρας; Ποιον ρόλο διαδραματίζουν οι Tour operators στη διαμόρφωση της τουριστικής προσφοράς;

Απάντηση

Οι τουριστικοί πόροι μιας χώρας είναι:

- α) τα φυσικά της χαρακτηριστικά (κλίμα, τοπίο, ακτές κτλ.)
- β) η πολιτιστική της κληρονομιά
- γ) οι υποδομές και οι τουριστικές της εγκαταστάσεις.

Οι Tour operators, είναι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, που συγκεντρώνουν και κατευθύνουν την συντριπτική πλειοψηφία των τουριστικών ταξιδιών. Αυτοί ελέγχουν το τουριστικό κύκλωμα (ξενοδοχεία, πρακτορεία ταξιδιών, αεροπορικές εταιρίες κτλ.) και κατευθύνουν τη ζήτηση. Παγκοσμίως, διακινούν το 60% των αεροπορικώς μετακινούμενων τουριστών, και η εξάρτηση του ελληνικού τουρισμού από αυτούς είναι μεγάλη.

90 Να παρουσιάσετε τις κοινωνικές, τις οικονομικές και τις περιβαλλοντικές συνέπειες του τουρισμού στη χώρα μας.

Απάντηση

Επιπτώσεις του τουρισμού στη χώρα μας:

α) Κοινωνικές: επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα, διάρρηξη των οικογενειακών δεσμών, άκριτη υιοθέτηση ξένων προτύπων, μιμητισμός, εμπορευματοποίηση σχέσης ντόπιου-ξένου κτλ.

β) Οικονομικές: τουριστικό συνάλλαγμα, άμεση και έμμεση απασχόληση, 700 χιλιάδες άτομα απασχολούνται με αυτόν κτλ.

γ) Περιβαλλοντικές: σε αρκετές περιπτώσεις εξαιτίας του υποβαθμίζεται το περιβάλλον (μπάζωμα θάλασσας, φράξιμο και μόλυνση ακτών κτλ.).

- 91 Να αναδείξετε τη σχέση του τουρισμού με την κατανάλωση προϊόντων. Ποιος πρέπει να είναι ο στόχος της τουριστικής πολιτικής σε σχέση με αυτή;**

Απάντηση

Ο τουρισμός σχετίζεται με την κατανάλωση. Όταν ο τουρίστας φτάνει στον τόπο προορισμού, αρχίζει την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η χρήση μέσων μεταφοράς, το φαγητό, ο ύπνος, η διασκέδαση, οι αγορές – όλα αυτά– αποτελούν κατανάλωση. Το ζητούμενο είναι οι τουρίστες να καταναλώνουν εγχώρια και όχι εισαγόμενα προϊόντα, δηλαδή, να αυξάνεται η ντόπια κατανάλωση και κατ' επέκταση η ντόπια παραγωγή.

Γι' αυτό το ύψος του εισαγόμενου τουριστικού συναλλάγματος δεν έχει την αξία που πιστεύεται, γιατί εξετάζεται μόνο η θετική πλευρά, δηλαδή η εισροή. Δεν εξετάζεται η εκροή συναλλάγματος για εισαγωγή αγαθών που καταναλώνουν οι τουρίστες. Στην υποθετική περίπτωση που οι τουρίστες καταναλώνουν μόνο εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες, η εισροή του τουριστικού συναλλάγματος θα είναι ίση με την εκροή του και επομένως το όφελος θα είναι μηδενικό. Αν λοιπόν στόχος της τουριστικής πολιτικής είναι η αύξηση του τουριστικού συναλλάγματος, θα πρέπει να αυξάνεται η ντόπια κατανάλωση.

- 92 Για ποιους λόγους θεωρείται σημαντικός ο ρόλος της ναυτιλίας στην παγκόσμια οικονομία και το εμπόριο; Ποια είναι η θέση της ελληνικής ναυτιλίας παγκοσμίως;**

Απάντηση

Η ναυτιλία στην παγκόσμια οικονομία και το εμπόριο έχει πολύ σημαντικό ρόλο, συγκεκριμένα:

- εξασφαλίζει χαμηλό κόσμος μεταφοράς
- αποτελεί αναντικατάστατο μέσο μεταφοράς για πρώτες ύλες
- συμβάλλει στην ανάπτυξη και κατ' επέκταση στη σταθερότητα.

Η Ελλάδα παραδοσιακά είναι μια ναυτική χώρα είναι η πρώτη ναυτιλιακή δύναμη του παγκοσμίως και αυτό είναι πολύ σημαντικό αν αναλογιστούμε ότι το 90% του παγκόσμιου εμπορίου πραγματοποιείται δια μέσου της θάλασσας. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Ελλάδα έχει κυρίαρχη θέση (περίπου το 60% του εμπορικού στόλου της Ε.Ε.)

- 93 Ποια είναι εκείνα τα αριθμητικά στοιχεία που επικυρώνουν την πρωτιά της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια**

ναυτιλία; Ποιοι είναι οι λόγοι που την έχουν οδηγήσει στη θέση αυτή;

Απάντηση

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, με το σχέδιο Μάρσαλ οι έλληνες πήραν εκατό (100) LIBERTY'S και στις αρχές του 21ου αιώνα έχουν ξεπεράσει τα πέντε χιλιάδες (5.000) πλοία άνω των 1.000 κ.ο.χ. Αυτό οφείλεται στο τρίπτυχο της συνεργασίας: κράτους – εφοπλιστών – ναυτικών.

94 Τι ρόλο μπορεί να διαδραματίζει το λιμάνι του Πειραιά στην παγκόσμια ναυτιλία και γιατί;

Απάντηση

Το λιμάνι του Πειραιά διαθέτει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις για να εξελιχθεί σε παγκόσμιο κέντρο της ναυτιλίας, διότι:

- έχει μεγάλη παράδοση στη ναυτική/ναυτιλιακή τέχνη
- διαθέτει σύγχρονες υποδομές για τη ναυτιλία
- βρίσκεται στο μέσον της διαδρομής, ανάμεσα σε Δύση και Ανατολή.

Επιπλέον, μπορεί να γίνει το μεγαλύτερο διαμετακομιστικό λιμάνι της Μεσογείου και το μεγαλύτερο διαμετακομιστικό λιμάνι/ κέντρο της Ευρώπης.

95 Σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται οι πηγές ενέργειας;

Απάντηση

Κατηγορίες πηγών ενέργειας:

α) Πηγές ενέργειας που βρίσκονται στο έδαφος και στο υπέδαφος (τα ορυκτά καύσιμα, η πυρηνική ενέργεια και η γεωθερμία).

β) Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ηλιακή ενέργεια, αιολική, παλιροϊκή κτλ.), το ενδιαφέρον των οποίων άρχισε μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις την δεκαετία του 1970 και από ότι εκτιμάται το μέλλον ανήκει σε αυτές οι οποίες δείχνουν να είναι αστείρευτες.

96 Ποιον ρόλο διαδραματίζει η ενέργεια στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και ποια είναι η κατάσταση της χώρας μας όσον αφορά τις ανάγκες και τις δυνατότητές της σε ενέργεια;

Απάντηση

Η ενέργεια διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και η εμπειρία δείχνει ότι όσο πιο ανεπτυγμένη είναι μια χώρα, τόσο περισσότερη ενέργεια καταναλώνει. Υπάρχει άμεση

συσχέτιση ανάμεσα στην κατανάλωση ανά κάτοικο ενέργειας και στο επίπεδο διαβίωσης.

Η Ελλάδα, από τη μια έχει μεγάλη εξάρτηση από την ενέργεια, από τη άλλη όμως, φαίνεται πως διαθέτει σημαντικές πηγές ενέργειας, που, αν αξιοποιηθούν, θα μειωθεί ή θα εξαλειφτεί η εξάρτηση. Τέτοιες πηγές ενέργειας για την Ελλάδα είναι:

- οι ανανεώσιμες πηγές (π.χ. αιολική, ηλιακή ενέργεια).
- τα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν στον υποθαλάσσιο, χώρο του Αιγαίου και του Ιονίου πελάγους.

Επιπλέον, η χώρα μας γίνεται διαμετακομιστικός κόμβος ενέργειας από την Ανατολή προς τη Δύση με όλα τα οικονομικά και στρατηγικά οφέλη που αυτό συνεπάγεται. Γενικά, επειδή η χώρα μας διαθέτει πλούσιες πηγές ενέργειας ή έχει μικρό κόστος ενέργειας, αυτό σημαίνει ότι διαθέτει και καλές προϋποθέσεις για ανάπτυξη.

- 97 **Να προσδιορίσετε το ρόλο της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών στην ελληνική οικονομία. Ποιος πρέπει να είναι ο στόχος της ώστε να παραμείνει βασικός μοχλός ανάπτυξης της χώρας; Ποιος πρέπει να είναι οι προτεραιότητες της για να πετύχει το στόχο της;**

Απάντηση

Η βιομηχανία τροφίμων και ποτών έχει θεμελιώδη ρόλο για την ελληνική οικονομία και διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις ώστε να παραμείνει βασικός μοχλός ανάπτυξής της.

Στόχος της είναι να στραφεί προς τις εξαγωγές, να λειτουργεί ανταγωνιστικά και με εξωστρέφεια. Έτσι, είναι απαραίτητο:

- Να δοθεί προτεραιότητα στην ποιότητα και στην ταυτότητα των προϊόντων, δηλαδή στο ελληνικό όνομα (brand name) των τροφίμων και των ποτών.
- Να υπάρχει σύνδεση με την αγροτική παραγωγή, τη μεταποίηση των πρώτων υλών, τη μεταφορά και την αποθήκευση (logistics), τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ, το εμπόριο και τη διάθεση των προϊόντων στον τελικό καταναλωτή.
- Να συνδεθεί ιδιαίτερα με τον τουρισμό (εστιατόρια, ξενοδοχεία κτλ.) μέσω του οποίου μπορούν να αναδειχτούν τα προϊόντα της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

- 98 Να αναφέρετε του λόγους που ανέδειξαν την ιδέα της Ενωμένης Ευρώπης σε επιτακτική ανάγκη και να αναλύσετε έναν από αυτούς.

Απάντηση

Οι λόγοι που ανέδειξαν την ιδέα της Ενωμένης Ευρώπης είναι πολιτικοί και οικονομικοί. Συγκεκριμένα για τους πολιτικούς λόγους, τα κράτη συνειδητοποίησαν ότι έχουν περισσότερα οφέλη από τη συνεργασία παρά από τη σύγκρουση. Άλλο κύρος και βάρος έχει ένα κράτος κι άλλο μια ένωση κρατών στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Η Ενωμένη Ευρώπη έχει ισχυρή φωνή στη διεθνή σκηνή, υπερασπίζεται καλύτερα τα συμφέροντά της, αποτελεί παράγοντα ειρήνης, σταθερότητας και προόδου. Στα πενήντα τόσα χρόνια λειτουργίας της, η Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε παράγοντας ειρήνης, σταθερότητας, προόδου και παράδειγμα για μίμηση απ' όλο τον κόσμο.

Σχετικά για τους οικονομικούς λόγους, είναι γνωστό ότι τα σύνορα, οι δασμοί, οι έλεγχοι κτλ. δημιουργούν προβλήματα στην κυκλοφορία των αγαθών και στις επιχειρήσεις. Επίσης, η μικρή αγορά (η αγορά ενός κράτους), εμποδίζει την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και στοιχίζει ακριβά σε παραγωγούς και καταναλωτές. Έτσι, το κόστος της μη ενωμένης Ευρώπης είναι τεράστιο σε πολλούς τομείς (οικονομία, τεχνολογία, διεθνείς σχέσεις κτλ.). Ένας άλλος λόγος είναι και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και ο ανταγωνισμός που επιβάλλει, η οποία δεν αφήνει περιθώρια για «μοναχικές» πορείες των κρατών. Κανένα ευρωπαϊκό κράτος από μόνο του δεν θα μπορούσε να ανταγωνιστεί τις Η.Π.Α., την Ιαπωνία, την Κίνα ή τους διάφορους συνασπισμούς.

- 99 Τι ονομάζουμε εμβάθυνση και τι διεύρυνση στο πλαίσιο της Ε.Ε.

Απάντηση

Στο πλαίσιο της Ε.Ε. εμβάθυνση σημαίνει περισσότερη πολιτική ενοποίηση, δημιουργία της Ευρωπαϊκής Συμπολιτείας. Διεύρυνση σημαίνει ένταξη νέων χωρών στην Ένωση. Όλα τα κράτη μπορούν να γίνουν μέλη της Ένωσης, εάν πληρούν ορισμένες θεμελιώδεις αρχές.

100 Ποια προβλήματα μπορεί να δημιουργήσει η διεύρυνση στην πορεία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση;

Απάντηση

Μερικά κράτη που επιθυμούν να ενταχθούν στην Ε.Ε. έχουν διαφορετικές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες που εμποδίζουν την ένταξη και ενσωμάτωσή τους σε αυτή. Επιπλέον, τόσο στις χώρες της Ένωσης, όσο και στις υποψήφιες χώρες, υπάρχουν δυνάμεις που ενισχύουν και δυνάμεις που εμποδίζουν την εμβάθυνση και τη διεύρυνση. Οι δυνάμεις που θα επικρατήσουν θα προσδιορίσουν και την μέλλουσα πορεία.

Δεδομένης της διεύρυνσης της Ε.Ε., η προτιμότερη λύση ίσως για όλα τα κράτη, και για την Ελλάδα, είναι το ομοσπονδιακό σύστημα που θα στηρίζεται στο κοινοτικό σύστημα και το οποίο θα εξασφαλίζει ισότιμη συμμετοχή των χωρών και θα δίνει τη δυνατότητα σε κάθε χώρα να προχωρήσει με τους δικούς της ρυθμούς στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

101 Ποιος ήταν ο στόχος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και ποιες οι βασικές ελευθερίες, που κατοχύρωσε η Κοινή Αγορά;

Απάντηση

Από το 1957 που ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ως στόχος της θεωρείται η δημιουργία μιας κοινής αγοράς και η προοδευτική προσέγγιση της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών.

Κοινή αγορά σήμαινε την κατοχύρωση τεσσάρων βασικών ελευθεριών:

- Ελευθερία κυκλοφορίας προσώπων.
- Ελευθερία κυκλοφορίας εμπορευμάτων.
- Ελευθερία κυκλοφορίας υπηρεσιών.
- Ελευθερία κυκλοφορίας κεφαλαίων.

102 Ποιοι θεωρούνται πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ποια είναι τα δικαιώματά τους;

Απάντηση

Πολίτες της Ε.Ε. είναι κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους-μέλους. Τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχει είναι:

- Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών-μελών.
- Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καθώς και στις δημοτικές εκλογές στο κράτος-μέλος κατοικίας του, με τους ίδιους όρους με τους πολίτες του εν λόγω κράτους.

- Κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος-μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος-μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους τού εν λόγω κράτους.
- Το δικαίωμα της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους-μέλους της Ε.Ε., αν βρίσκεται σε τρίτη χώρα στην οποία δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος του.
- Το δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το δικαίωμα να απευθύνεται στο διαμεσολαβητή, καθώς και το δικαίωμα να απευθύνεται εγγράφως στα θεσμικά και στα συμβουλευτικά όργανα της Ένωσης σε μια από τις γλώσσες του Συντάγματος και να παίρνει απάντηση στην ίδια γλώσσα.

103 Από τις κοινές αξίες πάνω στις οποίες θεμελιώνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση, να αναλύσετε την ελευθερία και την αλληλεγγύη. Ποια είναι τα κοινά σύμβολα, που υιοθέτησαν τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Απάντηση

Η ελευθερία: Η δημιουργία της Ένωσης αυξάνει τα όρια ελευθερίας. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα από την ίδρυσή της, στηρίχθηκε στην ελευθερία, στην ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων.

Η αλληλεγγύη: Η συνοχή της ένωσης, η ασφάλεια και η ευημερία των κρατών και των πολιτών στηρίζονται στην αλληλεγγύη. Χωρίς αλληλεγγύη αργά ή γρήγορα αναπτύσσονται διαλυτικές τάσεις σε κάθε είδους ένωση.

Τα κοινά σύμβολα που υιοθέτησαν τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι:

- Η σημαία της Ένωσης (χρώμα κυανό με έναν κύκλο δώδεκα χρυσών αστεριών στο κέντρο)
- Ο ύμνος της Ένωσης (από την «Ωδή στη χαρά» της 9ης συμφωνίας του Μπετόβεν)
- Το σύνθημα της Ένωσης: «Ενωμένοι στην πολυμορφία»
- Το νόμισμα της Ένωσης: το ευρώ
- Η ημέρα της Ευρώπης: η 9η Μαΐου, που εορτάζεται σε όλη την Ευρώπη.

104 Να εξηγήσετε γιατί η ισότητα και η ενότητα αποτελούν βασικές αξίες πάνω στις οποίες θεμελιώνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Απάντηση

Η ισότητα: Η ενότητα ως κοινότητα μπορεί να υπάρξει μόνο εκεί που υπάρχει ισότητα. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει ισότητα μεταξύ των κρατών-μελών και ισότητα μεταξύ των πολιτών της κοινότητας. Όλοι είναι ίσοι και οι όποιες διαφορές οφείλουν να επιλύονται με βάση την αρχή της ισότητας.

Η ενότητα: Η αξία αυτή αναφέρεται στην ενότητα των κρατών ως μια κοινότητα συμφερόντων, ως μια ξεχωριστή οντότητα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι τα σημερινά προβλήματα (πχ. μόλυνση περιβάλλοντος) έχουν υπερκρατικό χαρακτήρα κι αν κατανοηθεί η σημασία του αξιώματος «η ισχύς εν τη ενώσει», τότε καταδεικνύεται η αξία της κοινότητας.